

37. årgang / 2014 / nr. 2

TOLD- OG SKATTEHISTORISK TIDSSKRIFT

zuse

Toldtegn og kongevåben
Fra bondedreng til skattemand
Bog anmeldelser

Zise - Told- og Skattehistorisk Tidsskrift er medlemsblad
for Told- og Skattehistorisk Selskab, stiftet den 24. oktober 1977.

Bestyrelsens medlemmer er:

Direktør for SKAT Jesper Rønnow Simonsen (formand), København.

Forlagschef, mag. art. Henrik Fode (næstformand), Aarhus.

Specialkonsulent Gunnar Jakobsen (sekretær), Birkerød.

Museumsinspektør Hans Munk Pedersen (redaktør), Frederikshavn.

Underdirektør Søren Vigilius Christensen, Aarhus.

Underdirektør Ole Kjær, Chefkonsulent Anders Bech Christensen,

Museumsleder Tora Ribers, og Fuldmægtig Britt Nielsen, København.

Medlemsskab af Told- og Skattehistorisk Selskab tegnes ved henvendelse til
Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø,
telefon 72 38 97 87 eller på www.zise.dk.

Kontingentet andrager 60 kr. om året for enkeltmedlemmer,
500 kr. for institutioner og firmaer.

Biblioteker kan tegne abonnement for 60 kr.

Zise udkommer tre gange årligt, og hvert hefte indeholder ca. 40 sider.

Bidrag til Zise bedes sendt til redaktøren,
Hans Munk Pedersen [hmu@kystmuseet.dk]
eller til sekretæren, Gunnar Jakobsen, Told- og Skattehistorisk Selskab,
Lyngholmen 5, 3460 Birkerød.

www.zise.dk
ISSN 001 05-8355 - Tryk: Merco Print

Toldtegn fra 1908. I løbet af 1700-tallet blev det nødvendigt at udstyre tolderne med et toldtegn for at beskytte dem i udførelsen af deres hverv. Det har Erling Svane skrevet om i artiklen Toldtegn og Kongevåben.

Indledning

af Hans Munk Pedersen

Jeg er vokset op i et lille landsogn i 1950'erne, og jeg husker tydeligt, hvordan alt, hvad der havde med kommunens administration at gøre, blev klaret af en enkelt mand på et lille 1. sals kontor. Kæmner blev han kaldt. De tider er forbi, men i 1966, hvor Jens Dige startede sin karriere indenfor det kommunale skattevæsen, bar chefen stadig kæmner-titlen. Nu var den offentlige administration dog vokset og blevet mere kompleks, så kæmneren måtte have tilknyttet en række medarbejdere. I artiklen *Fra bondedreng til skattemand* følger vi Jens Diges arbejdsliv fra hans første dag som elev i Aaby-Biersted kommune til han takker af fra sin stilling hos Skat i Aalborg i 2008. Det er samtidig en øjenvidneberetning om de ændrede strukturer på skatteområdet frem mod årtusindskiftet og indførelse af nye digitale redskaber i ligningsarbejdet.

At være tolder kunne være en risikabel affære. Ingen var som udgangspunkt begejstrede for at betale told, og hvis den toldbelagte skipper ovenikøbet ikke var overbevist om tolderens nu også var tolder, kunne den stakkels embedsmand ende i en situation, hvor han blev udsat for vold. Derfor blev der indført et toldtegn i 1770'erne til entydig identificering af tolderne. Det fortæller Erling Svane om i *Toldtegn og Kongevåben*.

I dette nummer af *Zise* er der også to boganmeldelser: Erik Ingemann Sørensen anmelder Jesper Asmussens bog *"Gendarmstien"*, og Ole Degn har kigget kritisk på Mikkel Venborg Pedersens *"Luksus. Forbrug og kolonier i Danmark i det 18. århundrede."*

Toldtegn og Kongevåben

af Erling Svane

Det gamle Toldvæsen var i modsætning til den tilsvarende virksomhed i dag en kontrolvirksomhed. Toldernes mulighed for at føre kontrol var fastlagt i love og forordninger. I 1700-tallet var beføjelserne blandt andet indeholdt i Told- og Consumtionsforordningen af 1762, hvis § 4 nævnte, at "Vore Toldbetjente skal nyde de friheder og rettigheder, hvilke vore andre civile betjente i almindelighed er tillagte". I forordningens § 5 fortsættes således: "Ingen må understå sig, at hindre eller modstå nogen af vore Toldbetjente udi de af dem anbetroede forretninger". Hvorledes tolderne skulle legitimere sig, når de ikke lige befandt sig i en consumtions- eller toldbod, stod der overhovedet ikke noget om.

Ved normale forretninger var det formentlig ikke noget problem, men når tolderne var til søs eller uden for egne kontorer eller bygninger, var det ikke altid, at de havde en signet til laksegl, et stempel eller papirer på sig, som kunne bevise hvem de var.

I 1770'erne opstod der et betydeligt antal sager, hvor toldere led overlast. Undskyldningerne var som regel, at man ikke kendte betjentene og ikke kunne få bevis på, at de var ansat i toldvæsenet. Generaltoldkammeret foreslog i 1777 kong Christian 7, at der skulle anskaffes et tegn som legitimation for "alle underbetjente her i staden og i provinsen, samt de overbetjente her i staden, som har med visitationsforretninger at bestille".

Fig. 1 - Tegning af toldtegnet i Placat af 5. februar 1781. Det er det danske "Kabinetsvåben" med felter for Danmark, Norge og de tre kroner som mindevåben for Kalmarunionen (er i dag Sveriges rigsvåben).

Den 5. februar 1781 underskrev kongen en "Placat angående Kongelige Toldtegn som vorde uddeelte til visse Betiente ved Told-Væsenet i Danmark og Norge". I placatens tekst står der om legitimationen: "På det at forbrydelse mod opsyns-

Fig. 2 - Det danske kongevåben i 1781 (Christian 7.s våben) med felter for: Danmark, Norge, Unionen, Slesvig, de Goter og de Vender, i midterskjoldet Holsten, Stormarn og Ditmarsken, i hjerteskjoldet Oldenburg og Delmenhorst.

Fig. 3 - Det danske kongevåben fra 1819. Her er Norges mærke udgået og afløst af Slesvigs.

I hovedskjoldets felt ses nu Islands stokfisk (klipfisk) samt Færøernes vædder og Grønlands isbjørn. I midterskjoldet er tilføjet mærket for Lauenborg.

betjentene desto bedre kunne forekommes, skulle de til forevisning for enhver, som ikke kende dem, være forsynede med et skilt, hvori står rigets kongevåben med omskrift "Kongeligt Toldtegn".

Efter denne tekst skulle toldtegnet forside vise rigets kongevåben, hvilket var helt naturligt, da der var tale om en statsinstitution. Der skulle ligeledes være et heraldisk samspil mellem toldtegnet og kongevåbenet.

Det pudsige er, at den tegning af toldtegnet, der findes i den nævnte placat, ikke viser det officielle kongevåben, se fig. 1. Det danske kongevåben i 1781 indeholder 11 våbenmærker, se fig. 2, medens våbenet på det første toldtegn kun indeholder tre våbenmærker, Danmark, Norge og mindevåbenet for Kalmarunionen (tre kroner, der nu er Sveriges rigsvåben). Dette våben kaldet "Kabinettsvåbenet" blev ganske vist benyttet af kongehuset, hoffet og kabinettet i 1700-tallet, men

Fig. 4 - Landegrænseskiltet med det danske statsvåben (også kaldet det lille rigsvåben).

Fig. 5 - Toldtegnet fra 1. november 1819, der var et hastværksarbejde. I heraldisk henseende er det forsynet med et meget dårligt våben med for små løver, ligesom det ovale skjold ikke er fornuftig udfyldt (for meget plads mellem skjoldrand og løver/hjerter).

det var en formindskelse af det officielle kongevåben. Det blev bl.a. brugt på forordninger, bekendtgørelser, placater, skrivelser og lignende samt i segl og når kongen "slog mønt", da det var nemmere at reproducere end det store kongevåben.

I Frederik 6.s regeringstid (1808-1839) ramtes landet af to store ulykker. Først statsbankerotten i 1813 og derefter afståelsen af Norge i 1814, som var et resultat af aftalen ved freden i Kiel 1814. Til gengæld fik Danmark hertugdømmet Lauenborg.

I 1815 forlangte Sverige, at Norges våben (løven med øksen) skulle udgå af det danske kongevåben. Efter en længerevarende polemik forpligtede kongen sig den 1. september 1819 til "at udlette den norske løve af Rigsvåbenet".

Det danske kongevåben kom herefter til at se ud som vist i fig. 3. Toldtegnet

Fig. 6 - Enhedstoldtegnet fra 1854 med kongevåbenet fra 1819 - her med tysk omskrift.

Fig. 7 - Kongevåbenet fra 1903 hvor Islands stokfisk er erstattet af falcken.

Fig. 8 - Toldtegnet fra 1908.

måtte selvfølgelig heller ikke indeholde det norske våben og skulle ændres pr. 1. november 1819.

Da det vigtigste var, at den norske løve skulle udgå, besluttede man i første omgang kun at bruge det danske statsvåben (det lille rigsvåben, som kendes fra Landegrænseskiltet, fig. 4), på toldtegnet, men da Generaltoldkamret først fik tegningen til det nye tegn midt i oktober måned, blev fremstillingen et hastværksarbejde, der resulterede i et fuldstændig uheraldisk våben, hvor løverne lignede små muldvarper og slet ikke - selv med de ni hjerter - fyldte det ovale skjold ud. Omskriften lød nu således: "KONGELIGT TOLD OG CONS (umtions-) TEGN", fig. 5.

Først i 1854 blev der fremstillet nye toldtegn, der blev kaldt "Enhedstoldtegn", indeholdende det store officielle kongevåben, fig. 6. Dette tegn blev også fremstillet med tysk tekst til brug i her-tugdømmerne.

I 1903 under Christian 9. blev Islands felt i kongevåbenet ændret. Islændingene

var ikke tilfredse med den ellers smukke Stokfisk eller Klipfisk (se fig. 3), som de mente var påduttet dem udefra, bl.a. af Frederik 2. eller de lybske Bergensfarere. I forbindelse med en ny islandsk forfatningslov i 1903 valgte man som nyt våbenmærke en sølv/hvid falk i blåt felt. Dette blev approberet af kongen i december 1903 og mærket erstattede herefter stokfisken i kongevåbenet, fig. 7. Toldtegnet skulle nu følge kongevåbenets udseende og i 1908 blev der fremstillet nye tegn med 1903-våbenet og omskriften: "KONGELIGT TOLD TEGN", fig. 8.

Under 2. verdenskrig besluttede Island sig til at opsiges rigsfællesskabet med Danmark og i juli 1948 bestemte kong Frederik 9, at den islandske falk skulle udgå af det danske kongevåben. Kongevåbenets hovedskjolds 3. felt blev herefter et felt mindre og kom til kun at omfatte våbenmærkerne for Kalmarunionen (de tre kroner), Færøerne og Grønland, fig. 9. Nyt toldtegn blev taget i brug 1. september 1951, se fig. 10.

Dronning Margrethe 2. efterfulgte i

Fig. 9 - Kongevåbenet fra 1948 hvor våbenmærket for Island er udgået.

Fig. 10 - Toldtegnet fra 1951 med kongevåbenet fra 1948.

Fig. 11 - Dronning Margrethe 2.s kongelige våben fra 1972 med kun syv felter i modsætning til faderen, Frederik 9.s skjold med 13 felter. Dronning Margrethes våben kom aldrig på et toldtegn.

1972 faderen Frederik 9. som landets regent. Det kongelige våbenskjold skulle naturligvis i den forbindelse ændres. Det blev den største ændring i ca. 400 år, idet dronning Margrethe som kvinde ikke kunne arve de nordtyske hertugdømmer, hvorfor våbenmærkerne for Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Delmenhorst skulle udgå af det danske våben. Endvidere besluttede dronningen sig for, at mærkerne for de to gamle kongetitler, de Venders og de Goters, også skulle udgå. I dronning Margrethes våbenskjold blev herefter tilbage: mærkerne for Danmark (tre kronede løver omgivet af ni hjerter eller søblade), Sønderjylland (to ukronede løver), tre kroner som mindevåben for Kalmarunionen, Færøerne (en vædder), Grønland (en isbjørn) og kongefamiliens slægtsvåben, Oldenburgs to bjælker i hjerteskjoldet, fig. 11.

Efter at der i omkring 200 år havde været et fornuftigt samspil mellem toldtegnet og det danske kongevåben har det undret mange, at den store

ændring, der skete med dronning Margrethes våben, ikke førte til et nyt toldtegn med de tilbageblevne våbenmærker. Denne artikels forfatter, som i 1972 gjorde tjeneste i Direktoratet for Toldvæsenet, bemærkede over for en kontorchef, som havde med etatens organisation og driftsmateriel at gøre, at der formentlig skulle udarbejdes et nyt toldtegn svarende til kongevåbenet. Det skete der ikke noget ved. Toldtegnet fra 1948 blev anvendt frem til 1993, hvor det blev inddraget og mortificeret samt erstattet af et legitimationskort.

I oktober 2012 fik medarbejdere i Skatteministeriet og pensionerede medarbejdere, der var ansat i toldvæsenet, og som havde haft udleveret et toldtegn, tilbud om at få genudleveret et toldtegn, hvilket 500 benyttede sig af.

Fra bondedreng til skattemand

af Jens Dige

Forord

Nutidens teknik giver os mennesker rige muligheder for at videregive vore erfaringer fra "livets skole" til den næste generation. En del vil være interesseret. Ja – flere mener den enkelte har en moralsk pligt til det historisk set. Også derfor har jeg valgt at følge en opfordring fra Zize om at nogen af os skattefolk skulle fortælle om skattevæsenet ude i landet engang.

Jeg er født i 1948 på et lille husmandssted i den sydlige udkant af Store Vildmose. Det benævnes i dag Sydvestvendssysel – her har jeg været hele mit liv, og det føler jeg en vis stolthed over. Tiden var

en anden. Jeg var en efternøler i et hjem uden bad, toilet, bil, fjernsyn og telefon, og alligevel har jeg haft en opvækst og et liv, som jeg ikke vil bytte med nogen. Med en middelmådig realeksamen som baggrund kunne jeg i 1966 indtage en læreplads i Aaby-Biersted kommune pr. 1. juli 1966. Efter udtjent værnepligt ved flyvevåbnet i det skattefri år 1969, fortsatte jeg ved Aabybro kommune indtil januar 1978, hvor jeg startede ved Aalborg Skattevæsen – min arbejdsgiver indtil fusionen i SKAT i 2005. Jeg valgte at stoppe som 60-årig i 2008, og som et svar på Kim Larsens spørgsmål: "...fik du set det du ville?" måtte jeg erkende, at jeg var mæt.

Jens Dige.

I lære på kærnerkontoret

I dag er "kærner" en fuldstændig glemt titel fra sognekommunernes tid. Denne titel blev med kommunalreformen ændret til kommunaldirektører, men jeg tror, at mange holdt mere af den gamle betegnelse. Det skyldtes sikkert den nærhed, der trods alt lå i det at være kærner i et lille samfund.

Ofte var en kærner startet som både kommuneingeniør, skatteinspektør, skoledirektør og social-direktør – alle administrative beslutninger lå hos en og samme person. Derfor kendte mange kærnerne alle kommunens borgere personligt – mest hvis kommunen f.eks. kun var på et par tusinde indbyggere. Det parløb, der

skulle være mellem kærneren og sognerådsformanden (senere borgmesteren), var ofte langt tættere end hvad vi kender i dag. Og det var ikke usædvanligt, at de samme to personer arbejdede sammen i 20-25 år eller mere. Ændringerne ved kommunalreformen i 1970 var ikke uden omkostninger for de gamle kærnerne. Mange havde efter mange års tro tjeneste ikke en rimelig pensionsordning, og hertil kom stigende arbejdspress, som bl.a. gik ud over den personlige kontakt til borgerne.

Kærner Spliid

Min læremester var kærner Olaf Bjørn Spliid-Jensen. Spliid - som han blev tiltalt i dagligdagen - kom til Aabybro i 1930'erne, og blev pensioneret i 1972. Han var en lille rundkindet mand og en mand med humor og stil. Når han trådte ind på kontoret, kunne man med det samme mærke, der kom nogen. Der var autoritet over ham, men han var venlig i hverdagen - der var en vis distance - men der blev også vist forståelse, når der f.eks. var lavet en fejl.

Spliid og hustruen Lis boede i en lejlighed på 1. sal i bygningen, hvor kommunekontoret lå, og det skabte jo på mange måder i dagligdagen fornemmelsen af, at ens arbejdsplads også var et hjem. En middagslur var et almindelig kendt hverdagsgode for kærneren - der var hygge over det hele, og når børnene kom hjem på ferie om sommeren og til højtider, blev de faktisk en del af kontoret.

Modsat arbejdede kærneren jo også ofte om aftenen, f.eks. når et sognerådsmøde med sirlig skrift og fyldepen skulle overføres til rådets protokol, der målte ca. 40 x 50 cm.

Et sogneråd

Der vil ikke gå mange år før brugen af ordet sogneråd vil forsvinde helt ud af sproget. Det er fortid. For os, der har levet sammen med et sådant råd, vil det altid være noget særligt, og mere lokalt end de nuværende byråd.

På de historiske billeder af mange sogneråd landet over, ses der sjældent mange smil. Det er en tid før skoletandplejen, så når man nåede tiden for den politiske karriere, var mange tandløse. Omkring 1902 skulle man have foden under eget bord for at have valgret, og valghandlingerne kan ej heller forveksles med dem vi kender i dag, således som det beskrives i 100-års jubilæumsskriftet for Kommuneforeningen i Københavns Amt i 2002:

Når der var valg i Tårnby, sad sognerådsformand Johannes Larsen ved et bord i valglokalet med valglisten. Efterhånden som vælgerne kom frem til bordet, spurgte han, hvem de ville stemme på, og så svarede man ved at sige navnet på kandidaten eller partiet, hvorefter sognerådsformanden satte krydset. Denne ikke ualmindelige fremgangsmåde blev afskaffet i 1908, hvor valgreglerne blev demokratiseret. Opdelingen forsvandt, kvinderne fik valgret, og der indførtes hemmelig og skriftlig afstemning. Det var dog stadig sådan, at vælgerne eller dennes ægtefælle skulle være skatteyder, og først i 1961 bortfaldt den sidste regel om, at modtagelsen af visse sociale ydelser medførte tab af valgret.

Der var en vis nærhed over de tidligere sogneråd, og der var en vis respekt for sognerådsmedlemmernes ord og tilrettevisninger. I Aabybro, hvor jeg har været hele mit liv, husker jeg en periode, hvor Aaby-Biersted sogneråd, udover

repræsentationen af nogle økonomisk velbærgede gårdmænd, også talte fagforeningsformand Aage Bjørn Jacobsen, som kendte hele arbejderklassen, og den var stor, OCEKA-købmand Svend Woerså med sognets største købmandsforretning, og læge I.C. Dybkjær, som jo også kendte hele lokalbefolkningen, og hvad der rørte sig.

Jeg er meget tryk ved det skøn, disse mennesker har øvet mod f.eks. mine forældres generation.

vinter, hvor der en morgen var faldet 10 cm sne – det var frostvejr, og da jeg mødte på kontoret, stod der en kost placeret ved bagdøren. Jeg gik selvfølgelig forbi kosten, men fandt i løbet af de første minutter af dagen ud af, at tanken selvfølgelig var, at der skulle fejes fra såvel fordør som bagdøren. Jeg synes det var helt i orden.

Den første dag på kontoret husker jeg kun i lidt ”billeder”. Det var selvfølgelig en stor oplevelse at skulle starte på

Aalborg ligningskontor i 1950'erne.

Egne opgaver i læretiden

Da jeg kom i lære, var arbejdspladser mere præget af et vist hierarki, end tilfældet er i dag.

Alligevel har jeg ingen dårlige eller ydmygende oplevelser fra min læretid – tværtimod. Jeg husker tydeligt den første

arbejdslivet, og en lettelse ovenpå en midlertidig realeksamen. Renvasket – det foregik dengang ved køkkenvasken – og bevæbnet med den Mont Blanc fyldepen, som var en konfirmationsgave i 1963, drog jeg af sted.

Første praktiske arbejdsopgave var indføring af meddelelser over tilflytninger i

folkeregisterets protokol – med blæk. Lige så tydeligt husker jeg, da der engang var blevet sat et stamkort fra folkeregisteret forkert i skufferne med fraflytninger. Fru Thorndahl havde ledt længe, og til sidst blev jeg sat til at lede.

Det var trivielt arbejde, men det skulle jo gøres. Den første dag gav intet resultat. De første tre timer af næste dag heller ikke. Pludseligt er der noget, der siger mig, at jeg har set kortet – og jeg begynder at blade tilbage i skuffen i stedet for frem. Efter tre kvarter er kortet der. Jeg glemmer det aldrig, og har siden dengang mange gange tænkt på oplevelsen, når der skulle sættes ting på plads.

Før vi fik CPR

Da jeg kom i lære blev selvangivelserne for indeværende år opbevaret i et mørkt klædeskab der stod i frokoststuen. I skabet var der tre rækker med hylder – måske 12 i hver række lodret.

Selvangivelserne for de foregående år blev pakket i papkasser i kælderen, hvor der var lidt støvet og mørkt, og hvor ikke mange piger ønskede at arbejde. Så det var ikke rart, når skatterådet eller amtslignings-inspektoratet ville rekvirere for

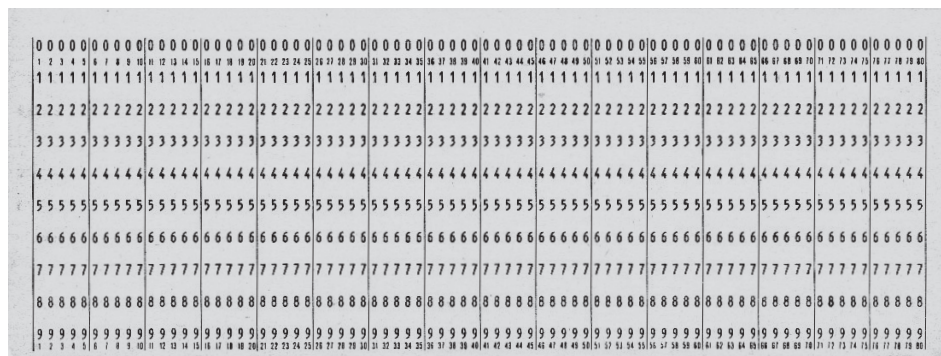
flere år, og de skulle findes frem – for findes skulle de selvfølgelig.

Hulkortcentralen leverede allerede dengang en maskinelt udskrevet skatteliste med nr. og navn på hver enkelt skatteyder. Men der var jo også det såkaldte tillægsmandtal i kommunen, nemlig de skatteydere, der flyttede til, efter at listen var udskrevet. Derfor var der et lille kartotek med kort, hvorpå løbenummer i skattelisten var påført – man vidste jo da altid navnet på den man søgte.

Det var samtidig sådan, at tilflyttere fik tilsendt en skattebillet beregnet efter kommunens skatteprocenter for første hele kvartal efter flytningen. Det klarede folkeregisteret oftest.

Begrebet med ”skattekommune” pr. 5. september blev indført ved kommunesammenlægningen i 1970 – samtidig med indførelsen af kildeskat.

Med indførelsen af kildeskat i 1970 – cpr-systemet kom i gang allerede i november 1968 – blev der samtidig indført en standardisering af skattemapper i landets kommuner – de såkaldte lignings-charteques med vinylomslag og et personark forrest som identifikation. Herpå kunne der føres visse oplysninger for skatteyder om f.eks. civilstand. Det er

Det første varsel om digitale tider: hulkortet.

mit indtryk, at det sjældent blev gennemført – tiden var ikke til det.

Øverst på personarket var anført tallene fra 1-31, og der blev udleveret strips, som kunne klæbes udenpå mappen – f.eks. grønne over de lige tal, og røde over de ulige. På den måde var det lettere at opdage, om en mappe var blevet sat forskert på plads. Det system overlevede også efterhånden sig selv – desværre.

Når skattecheferne mødtes efter nytår til møder om det kommende års ligning, blev der afviklet den såkaldte ”charteque-udveksling”.

Chefen medbragte de mapper, der skulle afleveres grundet fraflytning af kommunen, og fik så samtidig alle tilflytterne med hjem. Det skete landet over på samme dag, og var en billig løsning og fornuftig behandling af fortrolig oplysninger.

Og når man de følgende dage skulle have tilflytterne tilført chartequestammen – der ofte var placeret i ekspeditionsskrankerne – var det spændende at se, hvorledes andre kommuner gjorde arbejdet med f.eks. referatskrivning m.v. Niveaue kunne svinge meget !

Lønsedler og tilfældighedernes spil

Indtil kommunesammenlægningen i 1970, og cpr-systemet var kommet i gang, var placeringen af lønsedler på den rette person i mange tilfælde en form for tilfældighedernes spil. Mange arbejdsgivere udfyldte sedler fuldstændig korrekt med navn og adresse – det gav ingen problemer. Men af vidt forskellige årsager var der en del, der sjuskede ganske voldsomt med denne proces, og da der var mange løsarbejdere, der fik lønnen udbetalt kontant og som ikke skulle vise særlig doku-

mentation, blev den lønseddel, der kom ud af det, ofte en gåde. Der skulle således mere end godt lokalkendskab og hukommelse til for at få dem placeret på rette vedkommende, når de kom i store portioner fra firmaer og andre kommuner. Og vi havde altid en kasse stående med nogle, som vi umuligt kunne placere, men som vi søgte igennem ved påkomne tilfælde.

De lønsedler, der kunne placeres, blev sammen med øvrige oplysningsbilag som f.eks. ejendomsbilag sorteret ind i selvangivelserne, når de efter modtagelsen var lagt i nummerorden.

I perioden, hvor selvangivelserne skulle udfyldes, hændte det jævnligt, at der kom skatteydere i ekspeditionen, fordi ”de lige ville høre, om vi havde hørt noget fra det og det firma om deres indtjening”. Det var det selvfølgelig uoverkommeligt at svare på – ansvaret lå jo hos den enkelte, der jævnligt angav et indkomstmæssigt cirka-tal.

Den tids skatteligning

Det var på den tid sognerådets medlemmer, der mødtes nogle uger i forårsmånederne for at drøfte den indirekte indkomstopgørelse, der var udarbejdet for størsteparten af de erhvervsdrivende – landmænd og småhandlende – en indkomstopgørelse der byggede på formuebevægelser og enkelte kontroloplysninger.

En del selvangav ved at skrive f.eks. kr. 21.000 i indkomst. Det var herefter op til sognerådet at regne ud og vurdere, om det kunne passe, idet der blev ansat et skønmæssigt rimeligt privatforbrug til den nævnte familie. Senere blev momsregnskabet anvendt som opgørelsesgrundlag.

Enkelte skatterådsmedlemmer var behjælpelige med gennemgang af selvangivelserne inden sognerådets vurdering. Efter en dags arbejde blev skatteyderne tilskrevet manuelt om skønsmæssige forholdelser af f.eks. privatforbruget, værdi af egen bolig eller lignende. Måske skulle enkelte forinden tilkaldes for at forklare sig om f.eks. byggeri ved ejendommen eller lignende. Så kom man til "torskegilde". Det samme gjorde de mennesker, der ikke accepterede en skønsmæssig forholdelse, og derfor ønskede en snak med sognerådet.

Den ansatte indkomst og formue blev indført manuelt i ansættelseslisten (mandtalslisten), og på grundlag af denne blev skatteopkrævningerne med hjælp af Jyske Kommuners Hulkort- og EDB central udskrevet. Her var det de såkaldte "hulledamer", der klarede indberetningen af data før udskrivningen.

Der var en egen stemning på kontoret i ligningsperioden. Der kom og gik mange flere mennesker end normalt, og sognerådet spiste deres middagsmad i kæmmerens lejlighed, hvor fru Spliid disse dage var en blændende god madmor. I samme periode blev personalet samtidig inviteret op for at spise engang imellem – det var hyggeligt.

Skatter til fremmede kommuner

Skatter for indeværende år blev opkrævet kvartalsvis. På grundlag af skattelisten udskrev hulkort-centralen et antal stamkort pr. skatteyder (farverne skiftede fra år til år), og tilsvarende skattebilletter – de sidste sendtes til skatteyder. På stamkortet var eventuelt børnetilskud modregnet i skattebetalingen, og der var ingen samfundsdebat om, hvorvidt tilskuddet

nu også kom børnene til gode. Enkelte havde ingen skatteevne, og kunne dermed henvende sig kvartalsvis og få børnetilskuddet udbetalt – via skattebilletten.

Jeg havde bl.a. til opgave at opkræve "skatter til fremmede kommuner", som vi kaldte det i dagligdagen. Havde en tilflytter en skatterestance i fraflytningskommunen, skulle der jo gøres krav på beløbet med senere afregning til kommunen. På samme måde havde vi krav på restanter, der var fraflyttet vores kommune, og måtte jævnligt rykke for at høre, hvorledes det gik med opkrævningen.

Det kunne knibe med god moral ind imellem. Kom der et afdrag, var mange tilbøjelig til at bogføre det på indeværende år. En gang årligt før den kommunale regnskabsafslutning pr. 31. marts blev samtlige restanter af den nævnte slags vurderet, og i nogle tilfælde blev restancerne afgangsført, hvorefter der skulle gøres rede for dette ved revisionen. Kom pågældende til penge kunne sagen altid genoptages efterfølgende.

Straksbogføring med Anker

I 1964 fik man på min senere læreplads det sidste nye indenfor straksbogføring. Firmaet Anker havde udviklet en bogholderimaskine med et antal tællerværker til bogføring, og med jævne mellemrum skulle maskinen så blot "tømmes" – det kaldtes hovedbogføring.

Supplerende blev der lavet en såkaldt råbalance manuelt – det fandt jeg aldrig ud af ideen i.

Vidunderet ses på billedet. Der kommer en borger, der afleverede skattebilletten ved skranken, hvorefter stamkortet findes frem, og bringes til maskinen. Skatteløbenummer og gammel saldo

Bogholderimaskine fra firmaet Anker.

tastes ind i maskinen, efter at stamkortet forinden er placeret i falsen nederst i venstre side af maskinen.

Kvartalsbeløbet tastes ind – skatter indeværende år konto 51-1 – skatter fremmede kommuner konto 71-7 – og skattebilletten placeres i falsen øverst til venstre, og der trykkes afslutning.

Beløbet er bogført – og skatteyder har fået sin kvittering.

Jeg kunne håndtere maskinen i almindelige indbetalinger og udbetalinger – samt skifte strimmel. Derudover intet. Jeg har kendt et menneske, der kunne samtlige funktioner – ja måske to i nødstilfælde. Han var min gode ven og kollega, og jeg så meget op til ham af denne grund.

Men efter 40 år har hukommelsen fjernet dette håndværk hos pågældende!

Kommunesammenlægningen den 1. april 1970

Der var lidt opbrudsstemning over det hele, da jeg mødte på kontoret efter militærtjenesten, på grund af sammenlægningen af Gjør, Vedsted og Aaby-Biersted kommune. Allerede inden 1. april begyndte vi at stifte bekendtskab med sognerådsmedlemmerne fra sammenlægningskommunerne.

I Gjør havde sognerådsformand Johan-

nes Christensen problemer med administrationen af hele CPR-registeret, og det var ikke at fortænke ham i. Alligevel så han tingene fra den lyse side, når han kom til Birgit i folkeregisteret for at få problemerne klaret. I hans verden hed det ikke fejllister. Nej han sagde med klar dialekt: - *Det er lisom' di intj vil kom uk å maskinen, Birgitt.* Og så hjalp Birgit med de manglende kort.

Udfyldelse af selvangivelser for pensionister

Det var et sandt tilløbsstykke hvert år i januar, når vi skulle udfylde selvangivelser for pensionister på kontoret. I ugeavisen var tidspunktet anført, og mange mødte op til en time før "festen" startede. En del medbragte såvel bank- og sparekassebøger som obligationer i fysisk form, så det var en tillidssag, at alt blev leveret tilbage.

Jeg oplevede engang at blive politianmeldt for at have tilranet mig værdigenstande i forbindelse med, at det overskydende blanketmateriale røg i papirkurven ved arbejdets afslutning. Det havde jeg selvfølgelig ikke, men havde måske ikke så meget indsigt i demens dengang – jeg havde "ikke set den komme".

Vi måtte selvfølgelig ikke modtage noget for arbejdet. Jeg brød dog denne regel en enkelt gang, da jeg så, hvor såret den pågældende ældre dame blev over mit afslag til en æske "kattetunger" af chokolade.

Humor i dagligdagen på kontoret

Som kommunalt ansat skal tavshedspligten tages mere end alvorligt. Alligevel vil jeg her fortælle om Marius, der en dag

ODE RÅD TIL EN FORHANDLER

Forberedelse af forhandlingen:

1. Opstil i punkter områderne for diskussionen. Benyt underpunkter, hvoraf fremgår oplysninger, som skal indbringes.
2. Mødel på tilværelsen skatteyderen de punkter, der ønskes drøftet, og hvilket materiale, der skal medbringes.
3. Overvej indledningen til forhandling og giv forhandlingspunkterne rækkefølge efter kritikkens formodede holdbarhed. Sædvanligvis begyndende med de konkrete fejl.
4. Overvej (og gør eventuelt notat herom), hvilke synspunkter skatteyderen kan tænkes at ville gøre gældende. Har materiale parat (Kendelser, domme etc.), der viser, hvorledes praksis er.
5. Mener De, der bliver brug for at checke af, bør liste til dette formål være forberedt.

Forhandlingen:

6. Søg straks at skabe den rigtige forhandlingsatmosfære. Anvend en venlig og høflig tone selv i vanskelige situationer. Afstå fra, hvis det ikke er absolut nødvendigt, at benytte Deres autoritet som skattebedsmænd. Husk, ingen er skatteyder, før det er bevist - og selvom bevist foreligger, har de givne råd stadig sin gyldighed. Anvendelsen af kontrollovens straffebestemmelser må formodes at være fyldstegnende orientering for skatteyderen om, at han ikke har handlet korrekt.
7. Start med at påvise konkrete fejl, eventuelt med de forhold, hvor skatteyderen skal nedstrækkes. Først skabes straks det bedste tilidsforhold, og der er mulighed for at undgå den irritation, som en ikke nøjere begrundet kritik af privatforbrugets størrelse og værdiansættelsen af eksempelvis opt. vareforbrug og privat bilkørsel ofte vil anisere skatteyderen til.
8. Stil spørgsmålene kort og klart, men alligevel på en sådan måde, at de skal besvares med mere end et ja eller nej, og angiv mærke til, om skatteyderen såldt ud har forberedt spørgsmålets indhold. Anvend kun skattefaglige terminologier, som De er sikker på, skatteyderen forstår.
9. Tal ikke for meget, men lad skatteyderen tale, og giv ham lov til at fremsætte sine synspunkter uden afbrydelse. Med skatteyderen med revisor, søg at drage bogge ind i diskussionen.

- 2 -

10. Tag ikke store diskussioner op. Husk, at der skal refereres loyalt til ligningskommissionen eller skatteråd. Det er ikke forhandleren, der har afgørelsen.
11. Undgå, at forhandlingen glider for langt væk fra emnet. Hvis det alligevel sker, stilles der direkte spørgsmål til skatteyderen for at komme tilbage til emnet eller skiftes til et nyt punkt.
12. Fremantur skatteyderen forklaringer eller argumenter, der for ham synes afgrunde. Forudsat da notat samtidig med, at De resumerer over for skatteyderen.
13. Foretag i øvrigt jævnlige notater, så skatteyderen bliver klar over, at hans synspunkter kommer frem.
14. Sørg altid for at gennemse det materiale, skatteyderen er bedt om at medbringe, og aflever det helst i samme orden, som De modtog det.

Almindelige bemærkninger:

15. Bestrøb Dem på at overholde den fastsatte mødetid.
16. Udnyt så vidt muligt besvarelsen af telefonopkald under forhandlingen, og lad det ikke mangle på en undskyldning over for skatteyderen, hvis forhandlingen af en eller anden årsag midlertidigt afbrydes.
17. Hav kun den pågældende sag på Deres skrivebord under forhandlingen.
18. Vær velsoigneret.
19. Ryg som hovedregel ikke under forhandlingen.
20. Følg skatteyderen til døren, når han går.

Her er en række gode råd til forhandlinger med skatteyderne. De har nogle år på bagen, jf. pkt. 8: Ryg som hovedregel ikke under forhandlingen.

kommer op på kontoret til mig. Marius boede sammen med Kathrine på et lille landbrug. Jeg kendte hjemmet fra min drengetid på turen med varer fra Brugsen.

Hos Kathrine og Marius blev vi altid meget gæstfrit budt på eftermiddagskaffe. Kaffe, kringle og en god flødeskumslagkage. Fløde var ikke i denne sammenhæng nogen hverdagsbegivenhed i mit hjem, så jeg nød det. Det var på en tid hvor tid, gæstfrihed og nærhed var en selvfølge på landet.

Marius var en lille mand, der gik med ørevet året rundt. Derfor holdt jeg særlig meget af ham, for det gjorde min far også - af helbredsmæssige grunde. En stump cigar i munden var ej heller noget særsyn hos hverken ham eller Kathrine.

En forårsdag under skatteligningen kommer Marius op på kontoret. Jeg rej-

ser mig, og snakker med ham ved skranken, idet jeg samtidig straks har set, at det først er dagen efter han skal til møde. Jeg bliver lidt forlegen, og forklarer ham sammenhængen. Han kigger ned i gulvet, og siger så: - *Det var da godt nok ærgerligt.* Jeg forklarer venligt, at jeg desværre ikke kan hjælpe, og han gentager sin ærgrelse, hvorpå jeg spørger, om han da ikke har mulighed for at komme i morgen til rette tidspunkt. - *Jo - jo,* siger han: *Men no æ a da ellers lige bløwen rigtigt grundigt og godt vasket !*

Opgaverne

Der var travlt. Der skulle eftertælles selvangivelser på maskine, og laves licitation over skolebus-kørsel. Det hele var nyt. Vi måtte hjælpe hinanden bedst muligt.

Ændringen af skattekort skete selvfølgelig fuldstændig manuelt, såvel beregning som udskrivning. Beregningen af et skattekort med sømandsindkomst nåede jeg aldrig at lære – det klarede chefen heldigvis. Konverteringsblanketterne med ændrede indkomstoplysninger og B-skatter sendtes til Kildeskattedirektoratet, Postboks 100, 3460 Birkerød. Efterfølgende modtog vi så et nyt såkaldt ansættelseskort for forskudsregistreringen, der blev placeret forrest i ligningschartequet. Forskudsopgørelsen blev blot tilrettet manuelt. For arbejdsgiverne var det helt nyt at skulle udfylde de såkaldte måneds- og kvartalsredegørelser over skattetræk og lønudbetalinger.

Kæmneren var overbevist om, at systemet ville bryde sammen indenfor en overskuelig fremtid, så han dikterede med en feltherres overblik, at alt hvad der blev afsendt fra kontoret af bl.a. redegørelser til hulning i kildeskattedirektoratet skulle fotokopieres forinden. Stort arbejde til ingen nytte!

Forskudsregistreringen for 1971 blev en kæmpeopgave. Mange indsendte forskudsskema, og borgerne stod i lange rækker med klager efter modtagelsen af kortene. Efter mange overvejelser gik vi over til maskinel beregning af ændringerne af forskudsskatten hos Kommunedata.

Der blev indkøbt en ny smart elektrisk skrivemaskine fra IBM, der kunne anvende udskiftelige kuglehoveder, herunder et kuglehoved med optisk læsbar skrift og tegn. De optiske papirsider var fremstillet i størrelse ca. A 5 af papir af meget fin kvalitet. Det øverste venstre hjørne af siden var skåret af, og siderne havde en lille margen i venstresiden. Den øvrige del var linjeret.

Det voldte lidt problemer i starten. Var papiret ikke sat meget nøjagtigt i maskinen, og der ikke blev skrevet en millimeter over linjerne, kunne den optisk læsning på Kommunedata give problemer, og fejllisterne gav efterfølgende panderynker. Der blev nemlig kun leveret uddata hver anden dag, og mange skulle jo bruge skattekortet til arbejdsgiveren. Siderne skulle afsendes i en helt særlig kuvert. Jeg husker ikke, hvornår systemet blev ændret, men jeg mener vi omkring 1985 indberettede data fra selvangivelser på en regnemaskine med optisk skrift, hvorefter rullerne blev sendt til læsning på Kommunedata.

Men der var plads til humor i dagligdagen, bl.a. med min gode kollega Inga. Vi sidder på kontoret bag de høje skranke med ligningscharteques. En dag går jeg op til skranken for at ekspedere en yngre dame, som havde anvendt øjenskygge udover det almindelige for en hverdag ude på landet. Damen skal efterfølgende vente på en anden ekspedition, og tager plads. Det opdager Inga ikke, men kigger på mig og siger halvhøjt med klar stemme: *- Hun ha' da vist sovet dårligt i nat – Jens !*

I september 1972 blev jeg gift med Kirsten og ville holde et par fridage. Sådan kom det knap nok til at gå. Der var blevet gennemført en maskinel justering af forskudsregistreringen for indeværende år, så der var fejl og klager i et hidtil uset omfang. Jeg tog på arbejde.

Marginalerne i skattesystemet var mindre dengang, og en mindre stigning i indkomsten kunne lettere medføre restskatter. På landsplan blev der udskrevet nye skattekort dette efterår for at modvirke restancerne – så langt så godt. Problemet var bare, at samtidig med indkomsterne var forhøjet med nogle procentsatser,

var det samme sket for fradragenes vedkommende. Gode råd var dyre. Vi kendte mange af skatteyderne og deres betalings- evne og vilje i tilfælde af senere restancer.

Jeg var samtidig med arbejdet på lig- ningskontoret pantefoged og kendte mange, så vi måtte sortere en større por- tion fra, som vi ikke turde sende ud på forhånd. Sikke et arbejde.

I 1973 begyndte vi for første gang med en revision af forskudsregistreringen, og i perioden fra den 1. marts til 20. juni reguleredes forskudsskatten på grund- lag af selvangivelsens oplysninger i 65 tilfælde. Indkomstgrundlaget steg med kr. 1.737.815.-, og der skulle betales kr. 1.003.428.- mere i forskudsskat. Svim- lende tal på denne tid.

Oprydningen efter kommunesammen- lægningen fortsatte. Der skulle kasseres bilag m.v. Vi havde besøg af kommu-

nearkivar K. Lund Larsen, (Kragelund Arkivering i Thy). Han var en lun rad der snakkede thybomål, uanset han var født i Frederikshavn, tæt på Pikkerbakkerne. Med et lunt glimt i øjet forklarede han os unge, at her ville han også begraves: - Jo ser I, så vil a ha' en lille vindue i enden af kisten, for der er en knagende gue' udsigt deropp !

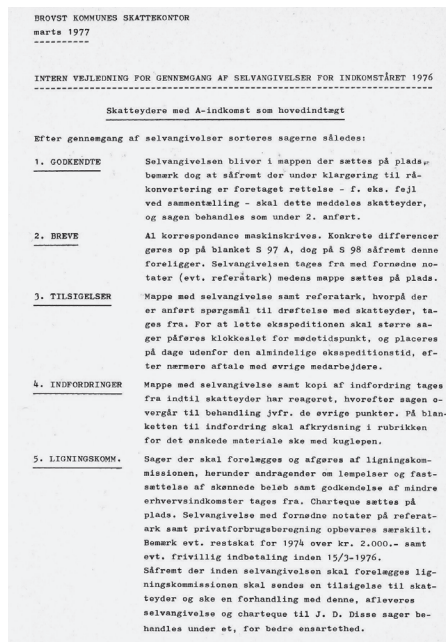
Lokale forhold ledelsesmæssigt gjorde, at jeg efterhånden fik lyst til at søge "nye græsgange og udfordringer". Det blev til en stilling på skattekontoret i Brovst hos skatteinspektør Poul Frede Pedersen (1928-2002), som jeg kendte fra undervis- ningen på kommunalkurset i Fjerritslev.

Skattekontoret i Brovst

Da jeg startede den 1. januar 1975 blev jeg placeret med mine skatteopgaver i fol- keregisterets kontor sammen med Karen Bauditz, som passede folkeregister og telefonomstillingen. Det var hyggeligt. Det skal nævnes, at fru Bauditz var af samme generation som min egen mor - snakken gik godt allerede fra første dag.

Kommunekontoret var her indrettet i øverste etage (loftsetagen på alderdoms- hjemmet "Møllegården" i Vestergade). Det var primitive kontorer af ældre dato, en uhensigtsmæssig indretning, men det blev en tid jeg aldrig vil glemme.

Mine første opgaver omfattede bl.a. mandtalslisten, og forberedelsen af udsendelse af selvangivelser. Hos PFP (min skatteinspektør) var der mere end tjek på tingene. Der var lister over de personer, der f.eks. skulle have vedlagt selvangivelsen et skema til fradrag for befordring mellem hjem og arbejdsplads, skema til indirekte opgørelse af indkom- sten på grundlag af formuebevægelser,

Intern vejledning fra Brovst kommune 1976.

regnskab vedrørende pelsdyrfarme og enkelte specielle landbrugsskemaer osv. Så blev skemaerne pakket, og sendt.

Efter sommerferien flyttede jeg ind i skattevæsenets ekspedition - et rum på ca. 20 m² med skranke, og to skriveborde. Kontoret var samtidig base for ejendomsbeskatningen.

Jeg fik her en kollega, der senere blev en meget nær ven. Jørgen Schou Pedersen (1945-1992) var en fantastisk kollega med en meget veludviklet sans for humor, og bag det stille sind var der et godt hjerte. Når vi skulle tage selvangivelser ud af ligningscharteks, var der planlægning så det battede noget. I forvejen havde PFP skaffet nogle såkaldte flyttekasser. En sådan blev placeret på hans kontor, på enden med bunden ind mod væggen. Under forkanten af kassen mod gulvet lagde han Jurist-forbundets skattelovssamling. Nu havde kassen endelig den rettede vinkel til at kunne fyldes med selvangivelser – uden at de væltede ud. Snedigt - samme måde hvert år.

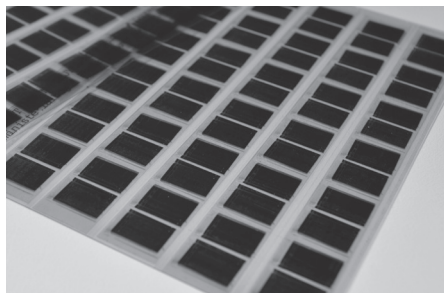
I flere år efter jeg var flyttet derfra, ringede Jørgen Schou til mig og spurgte om, hvilken bog det nu var, der skulle lægges under kassen. At skifte bog ville være noget roderi i PFP's verden!

På skatteområdet var udviklingen rivende. I 1975 blev folderen ”Kom restskatten i forkøbet” for første gang husstandsomdelt i stedet for som tidligere blot vedlagt selvangivelsen. Også blandt kommunens borgere var der udvikling, og det blev efterhånden mere almindeligt for enkelte at ernære sig gennem ”kødets lyst”. Vi kiggede en ekstra gang i Ekstra Bladet samme år, da en kendt, lokal lidt naiv ungersvend stod bag annoncen:

”AALBORG MASSAGE TILBYDES af ung^t par. Herre og dame i villa. Kom og prøv

os. Kom bare frit frem, vær ikke genert. Vi ved der er mange enlige damer, som er betænkelige ved at komme. Alle ældre damer er også velkomne. Vi kører også ud til handicappede. Hvis damer er interesserede, kører jeg gerne ud til dem. I skal ikke være bange for det kommer ud, da der er tavshedspligt fra os.”

I 1976 fik jeg efterhånden en vis indflydelse med afviklingen af lønmodtagerligningen, og jeg havde ansvaret for en lokal ligningsvejledning, som også kom til at omfatte lettere regnskaber. Vejledningen indeholdt f.eks. oplysninger om gennemsnitsrenten på indlån, således vi kunne vurdere, om der var selvangivet korrekt.

Microfichekort. Omkring 1975 blev bl.a. oplysningerne til ejendomsstatamregistret leveret på disse små plastikkort. Kortene blev læst i et apparat med en stor skærm, næsten som en TV-skærm, efter at de var placeret i en ”slæde”, der var monteret under skærmen. Denne installation kunne bevæges i alle retninger indtil den søgte ejendom fremkom på skærmen i et ofte lidt grumset billede. Enhver kan sige sig selv, at dette billede ikke kunne ”printes”, som vi gør i dag. Det var derfor stort at opleve – ved flytningen fra Broust kommunes skattevæsen til Aalborg skattevæsen – at i den noget større kommune var der en maskine, der kunne kopiere oplysningerne på disse plastikkort. På Aalborg kommunes folkeregister blev et sådant apparat faktisk brugt indtil for få år siden – bl.a. i tilfælde af fremskaffelse af historiske data, som kun var registreret på disse plastikkort.

Den 12. maj 1976 blev loven om bygnings- og boligregisteret vedtaget, og uanset der forestod et kæmpearbejde med at få registeret op at stå, var forventningerne store til systemet fremover.

Det var bl.a. i denne forbindelse, at systemet med de såkaldte microfiche blev taget i brug. Microfiche var tynde plasticplader, der skulle læses under belysning i et apparat på størrelse med en 17" fjersynsskærm. Plasticpladen placeres i en såkaldt "slæde" på maskinen, og herefter finder man frem til emnet. I større kommuner havde man endda maskiner, der samtidig kunne fotokopiere skærm billedet.

Jeg nærmede mig de 30 år og fik efterhånden lyst til at se en større kommune, uanset jeg ikke oplevede nogen lønfremgang ved skiftet. Jeg søgte en stilling i lønmodtagerligningen ved Aalborg Skattevæsen og fik den fra 1. januar 1978. Min chef udtalte flere gange de følgende år sin skuffelse over, jeg flyttede fra Brovst – senest da jeg var med til hans afskeds-sammenkomst i 1998.

Om Aalborg Skattevæsen

Fra oprindelig udelukkende at bestå af politisk valgte ligningskommissionsmedlemmer voksede Aalborg Skattevæsen til også at have en medarbejderstab. Denne stab, som i slutningen af tresserne udgjorde ca. 40, fungerede organisatorisk som en del af kommunens samlede administration.

I 1958 ansatte Aalborg kommune Kaj Andersen som ekspeditionssekretær, og i 1960 blev han kontorchef, skatteinspektør i 1966, og var herefter kommunens skattedirektør fra 1982 til 1992. Kaj Andersen skulle fra starten vise sig som

en dygtig, dynamisk og markant leder, som blev respekteret for sin dygtighed såvel i Aalborg som på landsplan.

Administrationen som helhed havde til huse i det, der i dag kaldes administrationscenteret – centralt beliggende ved Boulevarden, som er en af byens hovedfærdselsårer. Arbejdsopgaverne var dengang fordelt således, at det var muligt for medarbejderne at specialisere sig.

Lovkomplekset var langt mindre end det, vi kender efter årtusindeskiftet. Den 1. april 1970 betød kommunesammenlægningen i Aalborg, at Aalborg blev sammenlagt med 13 mindre kommuner. Allerede i sommeren 1969 påbegyndtes tilrettelægningen af skattevæsenets nye struktur.

Kaj Andersen inviterede en række ledere til det såkaldte "Grundlovsmøde" i hans hjem – Grundlovsdag som jo i forvejen var en halv fridag – og omkring midnat var der nogenlunde enighed om linjerne fremover.

Det havde kostet både øl og snaps! Men politikerne var "taget på sengen"! I dag ville jeg gerne have været "fluen på væggen" denne dag.

Afdelingen blev på ca. 150 medarbejdere. Der blev ansat mange nye, og grundet manglende afklaringer i kildeskatteloven m.v. skete oplæringen af det nyansatte personale internt og indenfor et begrænset arbejdsområde.

Det skal nævnes, at staten på dette tidspunkt ikke etablerede EDB-systemer. F.eks. skulle alle ændringer af forskudsregistreringen laves manuelt. Med Kaj Andersen som drivkraft indledte Aalborg skattevæsen derfor selv et samarbejde med Kommunedata – dengang Jyske Kommuners Hulkort- og EDB-central – om opbygningen af hjælpesystemer. Både

Kaj Andersen og hans efterfølger Jørgen Frederiksen har efterfølgende fortalt, at man skulle være en god kæderyger af cigaretter af stærk oprindelse som hjælpemiddel i arbejdspresset.

Der kom systemer ud af det, men alligevel var opgaven så omfattende og betjeningen af borgerne så langsommelig, at det var medvirkende til den såkaldte "Glistrupbølge" og dannelsen af Fremskridtspartiet i 1972. Man talte om det danske "skattecirкус".

C. W. Obels tobaksfabrik på Badehusvej

Det blev besluttet, at skattevæsenet skulle flyttes til lokalerne i den tidligere C. W. Obels tobaksfabrik den 1. april 1970.

Der blev hovedsageligt indrettet tomandskontorer i de store fabriekshaller. Skattevæsenet kontaktede maleren Arne L. Hansen, som afsatte stærke og flotte farver på vægge og døre.

Der blev indrettet kantine, og der blev efter bedste evne forsøgt at gøre det bedst mulige for personalet.

Men det var jo en tobaks- og skråto-baks-fabrik, og den lugt lod sig aldrig fjerne. For mange forblev det en ekstra charme.

Der var efterhånden en vis utilfredshed at spore blandt mange medarbejdere grundet omflytninger og organisationsændringer m.v.

Mange følte sig ikke rustet til at varetage andet end den specialistfunktion, de altid havde haft, så i 1976 blev der derfor iværksat en organisationsundersøgelse med deltagelse af 2 arbejdsgrupper. De barslede med to rapporter – "rapport 1" og "rapport 2" – indbundet i kraftig grønt karton.

Den 1. januar 1979 trådte der derfor en ny struktur i gang, fordelt på

- 3 ligningskontorer – opdelt efter personnummer med alle forekommende opgaver
- et særligt revisionskontor med ressourcerekrævende opgaver
- en ejendomsbeskatning
- et kontor for planlægning og administration

For medarbejderne søgte man at skabe rammer for bedre trivsel, bedre indbyrdes holdning, udjævning af arbejdspress, bredere arbejdsområder samt begrænsning af omfanget af uønskede interne flytninger.

Arkivet

At komme fra en landkommune, hvor arkivet var skranken i ekspeditionslokalet - et arkiv som vi var fælles om at vedligeholde - og så til forholdene ved Aalborg skattevæsen, var en af de helt store omvæltninger.

Blandt de beskæftigede her husker jeg ved min tiltrædelse lederen J. Hostrup Nielsen, en stor mand, der røg cigar. For at låne mapper på arkivet skulle der udfyldes et kartotekskort lidt større end A 4.

Kortene havde farve efter det aktuelle kvartal, hvorved de ansatte kunne overskue, hvilke mapper, der havde været udlånt gennem længere tid. På kortet skulle anføres cpr-nr. på skatteyder, lånedato og så en underskrift.

Medarbejderne i arkivet havde så et antal cpr-nr. at ekspedere hver, og det blev jo mange ekspeditioner dagligt, når både ligningsafdelingen og ekspeditionen skulle passes, sammen med alle dem, der besvarede telefonopkald fra skatteyderne.

AALBORG SKATTEVESEN
 (Bokserens) 1 C
 Postboks 961, 8000 Aalborg
 Telefon (08) 19 60 22, lokal

S 97
VEDRØRENDE SKATTEANSÆTTTELSEN
FOR INDKOMSTÅRET 1977

Dato: _____
 Personnummer: _____
 Almindelige personnummer: _____
 Både ardet ved enhver betændelse:
 Indtægter: _____

Skattevæsenet ejer at indstille til ligningskommissionen/skatterådet, at Deres skatteansættelse forlignes således:
☐ Selvangivne indkomst ☐ Nuværende indkomstansættelse

A-INDKOMST	kr.	
Løn fra	kr.	
medregnet	kr.	
A-INDKOMST efter ændring		
ifølge selvangivelserne punkt	kr.	
efter ændring		
ifølge selvangivelserne punkt	kr.	
efter ændring		
ANSAT SKATTEPLIGTIG INDKOMST		
☐ Selvangivne formue ☐ Nuværende formueansættelse	kr.	
ANSAT SKATTEPLIGTIG FORMUE		
kr.		
☐ Se i øvrigt bagdelen punkt nr.		

Kan De godkende ændringerne, indtæller De intet at fremsige Dem, og en skatteansættelse i overensstemmelse med det indtegnede vil de indtegne i Deres skatteoplysninger.
 Kan De indstille De godkendte ændringer, indtegnede De i øvrigt indtegne dem i Deres skatteoplysninger.
 Kan De indstille De godkendte ændringer, indtegnede De i øvrigt indtegne dem i Deres skatteoplysninger.
 Såfremt De ønsker at give meddelelse om ændringer i indtægter, indtæller De intet at fremsige Dem, og en skatteansættelse i overensstemmelse med det indtegnede vil de indtegne i Deres skatteoplysninger.
 Kan De indstille De godkendte ændringer, indtegnede De i øvrigt indtegne dem i Deres skatteoplysninger.
 Såfremt De ønsker at give meddelelse om ændringer i indtægter, indtæller De intet at fremsige Dem, og en skatteansættelse i overensstemmelse med det indtegnede vil de indtegne i Deres skatteoplysninger.
 Kan De indstille De godkendte ændringer, indtegnede De i øvrigt indtegne dem i Deres skatteoplysninger.
 Såfremt De ønsker at give meddelelse om ændringer i indtægter, indtæller De intet at fremsige Dem, og en skatteansættelse i overensstemmelse med det indtegnede vil de indtegne i Deres skatteoplysninger.

Blanket S 97.

Om agterskrivelser og henstand med indsendelse

Blanketten S 97 (med tre kopier og såkaldt NCR-papir med gennemslag) blev anvendt til udsendelse af såkaldte agterskrivelser. Når mødefristen var overstået, skulle kopien klæbes på forsiden af selvangivelsen med limstift langs venstre kant. I et felt forneden skulle det så anføres, hvilke felter ændringer vedrørte – og det skulle stemme. Ellers kunne man godt få lidt bøvln med skrivestuen, der stod for indtastningen af ændringerne til systemet.

I flere år var der ikke intern kontrol af, om de ændringer, der var udsendt, også resulterede i en udskrivning af en ændret årsopgørelse. Men det blev der rådet bod på, og vi skulle aflevere en kopi af alle

ændringer på et internt kontor, hvor to medarbejdere holdt styr på ændringerne – og udsendelsen af årsopgørelser!

Umiddelbart efter nytår begyndte revisionsselskaberne at søge om henstand med indsendelse af selvangivelser. Det krævede en stor administrativ indsats at styre dette, og senere blev der givet automatisk henstand i forhold til skatteydere fødselsdato, og derudover kun henstand med indsendelse i meget særlige tilfælde som meget alvorlig sygdom.

Iværksættelsen af SOUL-systemet omkring 1980

Det, der startede som SOUL-systemet, var et EDB-styret sagsstyrings- og udskrivningssystem for f.eks. alle breve til skatteyderne. Rent teknisk kunne den enkelte medarbejder ikke klare det selv, og indberetningsbilagene blev derfor afleveret til indberetning på den såkaldte skrivestue.

Bilagene afleveredes i farvede plasticcharteks afhængig af sagstypen, (f.eks. 25 for indkaldelse af dokumentation, 41 for den såkaldte agterskrivelse, og 46 for en agterskrivelse efter møde) og så kom brevene til sagsbehandleren en gang om ugen. Det var store fremskridt. Jeg gættede på, at det er omkring 1980, og der var ikke terminaladgang for den enkelte medarbejder. På skrivestuen var der dog en enkelt computer, man kunne låne for at søge f.eks. personoplysninger.

Det blev lidt af en overvindelse for mange, da vi senere skulle lære at bruge musen og PC'en og klikke på det røde kryds i højre øverste hjørne af skærmen for at lukke for herlighederne. Træningen gik nogle timer i at spille 7-kabale – det var jo fornøjeligt – og jeg husker underviseren Bent Kærgaard Kristensens udtalelser om, at det var en god måde at lære at bruge musen på.

lelser enkelte gange, når motorikken og markøren ikke passede sammen: - Du tar' jo om den som en jomfru om en vis ting!

Personalebedømmelse

Allerede i starten af firserne startedes ved Aalborg skattevæsen diskussionen om de såkaldte "30%" - medarbejdere.

De findes alle steder, men det var nok mere udbredt dengang. De kan slå en virksomhed ihjel, såfremt der ikke passes på.

De karakteriseres som medarbejdere, der umiddelbart er "med" organisationen, men som ved deres holdninger i dagligdagen påvirker andre i negativ retning. De påpeger andres fejl og mangler, er selv bange for forandringer, kritiserer alt nyt og bestiller langt mindre end energi og evner rækker til.

I forbindelse med strukturarbejdet omkring 1978, var der fremkommet ønsker om indførelse af personalebedømmelse på den enkelte medarbejder. Det var bare noget helt nyt dengang – såvel ved Aalborg kommunes afdelinger som på arbejdspladser i almindelighed.

Der var egentlig ikke efterfølgende nogen, der ville stå ved, hvem der havde fremsat disse ønsker, men skattedirektøren valgte at føre bedømmelserne ud i livet, og en dag blev jeg som tillidsrepræsentant kaldt til Kaj Andersens kontor sammen med næstformanden i hovedsamarbejdsudvalget Lars Møller Madsen, senere regionsdirektør for SKAT i Nordjylland.

Vi fik en lang diskussion med Kaj Andersen om planerne og var egentlig begge stemt for, at der kunne være megen fornuft i sådanne tiltag, såfremt det hele blev iværksat med forsigtighed.

Men det skulle jo sælges til vore kollegaer, og det var straks en anden og sværere sag. Vi måtte da være gået fra forstanden, mente mange! Men indførelsen af personalebedømmelser blev vedtaget og iværksat fra 1. januar 1982. Det er det, der i dag er udviklet til medarbejdersamtaler (mus-samtaler) og er ikke noget, der lænere betragtes som et nødvendigt onde.

Snart skulle det vise sig, at personalet fik fordele af indførelsen af disse bedømmelser, men det er en anden sag. Der var startvanskeligheder og uhensigtsmæssigheder – nuvel – men alt i alt blev starten værdig for alle parter. Det var en bedømmelsesform, som langt fra var så kontant og direkte, som det foregår i dag. I 1988 blev samtaler ændret til det, der kaldtes udviklingssamtaler.

Vi fik skattegrupper

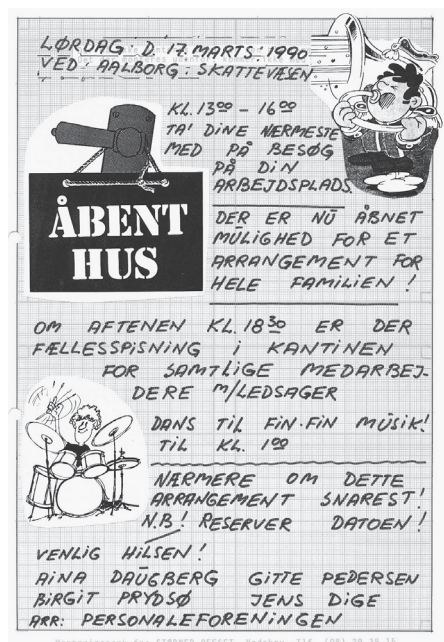
Den 1. januar 1989 skete der endnu en strukturændring – eller måske snarere en justering bl.a. på grund af den teknologiske udvikling gennem firserne og det øgede krav til servicering af borgerne. Der blev

- 2 ligningskontorer hver med en administrationsafdeling og 6 skattegrupper, opdelt efter fødselsmåned
- 1 revisionskontor med 6 revisionshold
- 1 administrations- og planlægningskontor
- 2 stabsafdelinger

Det viste sig imidlertid hurtigt, at grupperne blev for små og sårbare, det var som helhed uhensigtsmæssigt. Grupperne blev derfor sammenlagt, således at der blev 3 skattegrupper på hvert kontor. Målsætningen var, at det for medarbejderne skulle betyde

- antallet af omflytninger skulle falde

- øget samhørighed gennem dannelse af permanente hold og medvirken til bedring af det arbejdsmæssige og sociale klima
- mulighed for den enkelte medarbejder til i højere grad at kunne identificere sig med opgaven
- større arbejdsområde til den enkelte medarbejder
- lettelse af faglig udveksling, når den foregik i skattegruppen

Åbenhed i Aalborg Skattevæsen 1990.

"Københavnervejledningen" – der blev til ligningsvejledningen !

Lad os se en halv snes år tilbage i tiden på ligningskontoret, da der stadig blev lignet i væsentligt omfang – en tid jeg selv husker tydeligt. Et opslag i ligningsvejledningen mange gange dagligt forekom

som en naturlig del af hverdagen – ja en næsten lige så naturlig del af hverdagen som skattelovssamlingen.

At denne vejledning blev så populær hænger sikkert sammen med, at det er den hurtigste måde, hvorpå man kan få et overblik over skattepraksis indenfor et givet område. Dette nyttige redskab har ikke altid været til stede. For mange år siden, før mange af de nuværende ansatte blev født, måtte skattemedarbejdere og andre med behov og interesse for skat, slå op i Meddelelser fra landsskatteretten og forskellige tidsskrifter for at danne sig et indtryk af praksis indenfor et bestemt område. Det siger sig selv, at det ikke var særlig rationelt, at alle medarbejdere i en skatteforvaltning skulle lede forskellige steder for at finde ud af det samme problem.

I Københavns skatteforvaltning, der undtagelsesvis var foran i udviklingen i Aalborg skattevæsen (lidt drilleri skal der være plads til her), følte man et behov, dels for at samle den gældende praksis på en systematisk måde, dels for at have et sted, hvor Københavns opfattelse af reglerne stod.

Det resulterede i, at kommunen udarbejdede et ringbind – rødt med hvid rygtektst (ligningsvejledningen) – der senere blev til to, og som medarbejderne i deres kommune kunne bruge som opslagsværk.

Ideen fængede andre steder og resulterede i, at mange kommuner abonnerede på "Københavnervejledningen", som ringbindene populært blev kaldt i dagligdagen på skattekontoret. Tanken bag ved vejledningen var efter min mening ganske enkelt revolutionerende, uden at ophavsmændene af den grund fik den store hæder og ære.

Uden binding

Hvor bindende var "Københavnervejledningen" for skatteforvaltningerne og for skatteyderne?

Den var jo ikke mere bindende, end at den var udtryk for udgivers opfattelse af tingene og kunne derfor ikke bruges som egentlig retskilde. Forgængeren for den daværende Told- og Skattestyrelse, Ligningsdirektoratet og senere Statskattedirektoratet, fandt dog ideen med en vejledning spændende, men det var jo et problem, at den som nævnt kun gav udtryk for én kommunes opfattelse af praksis m.v.

Det ville være rart for alle landets borgere og alle skatteforvaltninger, om man havde en vejledning, der gav udtryk for det samlede skattesystems opfattelse af, hvorledes de forskellige problemer skulle løses.

Jubelåret 1979

Det var baggrunden for, at det sidst i halvfjerdserne blev besluttet, at man årligt ville udarbejde og udsende en ligningsvejledning.

Den første udkom i 1979 med 2 bind. Hvor mange det siden er blevet til pr. år ved jeg ikke!

Ligningsvejledningen redigeredes indtil for ca. 20 år siden af tre redaktionsudvalg. Udvalgene var dengang sammensat af repræsentanter for Told- og skattestyrelsen, 2 kommunale repræsentanter samt en repræsentant fra Skattechefforeninngen. Ligningsvejledningen er ikke nogen retskilde, men den skal sikre borgerne i det omfang, de følger de retningslinjer, der er anvist i vejledningen – således deres handlinger godkendes.

Aalborg, den 16. august 1991

Nedenstående opgørelse er lavet på grundlag af en intern (personlig) ligningsstatistik for indkomstårene 1977 – 1986:

Opgave	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Behandlet sager ialt	2176	1739	1918	873	931	1968	2028	911	1406	1775
Godekendt	1388	1116	1392	548	700	1306	1241	393	889	1124
Godkendt efter tilkaldelse/indfor.	150	108	91	25	64	75	97	73	61	---
Indforordninger	138	---	142	59	76	131	156	89	106	147
Tilkaldelser	143	134	111	51	59	63	38	31	59	72
Behælgelsesommit/ændring	2519	2835	3630	3679	3989	3580	3757	6197	8155	6475
Ændringsprocent af behandlede sager	23	30	22	22	12	30	34	48	32	33

En forventet ændringsprocent på 33 af udsøgte sager synes i forhold til ovenstående for høj – af flere grunde. De væsentligste vil være

- a) opgørelsen omfatter i flere tilfælde behandlingen af lister med negative 8-indkomstdifferencer. Antallet af positive differencer i samme kategori var ligesåledes væsentligt tidligere, hvilket påvirker den beregnede anførte ændringsprocent, og
- b) behælgelsesmateriale for en evt. ændring var tidligere kr. 500,- ja måske endda lavere tidligere, hvilket automatisk vil udløse flere ændringer, og
- c) udlægningsystemets udvikling, automatisk oprettning m.v. i perioden vil påvirke ændringsprocenten i nedslagsende retning. Her afviger beregningen for indkomståret 1984 væsentligt – et forhold hvorom de historiske forhold ikke er klare – og
- d) regelforenklingen har vel medført, at det er langt sværere at finde væsentlige fejl – færre fradrag, automatisk indberetning m.v. Der er formentlig ikke opstillet kategorier af nye "emner" i skatteligningen i perioden – tværtimod.

Ovenstående opgørelse er selvfølgelig kun til intern brug. Såfremt min påstand ikke er korrekt – det endelige delvist – ja så har al form for statistik vel bevist sin egentlige udelagethed.

Statistik vil så kun være et historisk delvist nytolst begreb i mine påstande blive modtaget i den positive And de er skrevet.

Venligst

Jens Dige
skattegruppe 4
lokal 6232

Her fås et indtryk af, hvad en embedsmand ved Aalborg Skattevæsen fik sin tid til at gå med.

Lidt hændelser fra perioden 1982 – 1995

- I 1982 udtaler Kaj Andersen i pressen, at han godt vil vædde med dem om, at den nye lov om ligestilling mellem ægtefæller vil medføre total forvirring. Han forventer der i Aalborg skal ansættes et personale på en halv snes personer til at administrere loven,
- Den 12. marts 1983 meddeler Kaj Andersen i avisen, at skattesnyderi må være o.k. til en vis grænse, men opfordrer dog folk til at holde selvjustits,
- 1984 udbydes videnbasen DC-jura til en minutpris på kr. 6,67 ekskl. moms. Et gennemsnitligt dagligt forbrug på en time daglig året rundt vil koste kr. 107.412.-

- Den 3. april 1986 meddeler avisen, at Aalborg skattevæsen har sat rekord, idet de næste uge begynder udsendelse af ca. 130.000 årsopgørelser,
- Nytårsaften 1988 ryger der en terminal ud af vinduet i skattevæsenets ekspedition. En indbrudstyv sparker efterfølgende en radiator i stykker – vandet fosser ud, og bl.a. 9 terminaler går tabt,
- I 1991 indbyder H.K. Klubben ved skattevæsenet til møde med fhv. statsminister Anker Jørgensen i kantinen. Anker Jørgensen er samme eftermiddag med på rundvisning, får demonstreret scanning af bilag, og drikker eftermiddagskaffe på klubbens kontor værelse 129 før mødet i kantinen,
- I 1993 er skatteminister Ole Stavad foredragsholder og i krydsild ved et møde i kantinen, arrangeret af H.K. Klubben, og der er foruden de ansatte ved skattevæsenet deltagelse af over 100 personer fra skatteafdelingerne i omegnskommunerne,
- I 1995 sender jeg den første meddelelse om H.K.-forhold til kollegaerne over mail-systemet.

Familiedag ved skattevæsenet

I slutningen af firserne var der politisk på landsplan megen ”sabelraslen” om nedskæringer i den offentlige sektor, hvilket trykkede personalet en del. Erhvervslivet spillede ”mere med musklerne” i forhold til samfundets billede af dem, og i Aalborg Skattevæsen gik ledelsen med på samme pleje af vores image. Vi vil give de ansatte en mulighed for at vise deres arbejdsplads frem for familie og venner ved ”et åbent hus” – en såkaldt familiedag med åbent hus midt på dagen, og fest om aftenen.

Det skete den 17. marts 1990 og blev en kæmpe succes med personaleforeningen som ”tovholder”. Over 500 mennesker fik denne dag muligheder for at se, hvor deres søn, datter eller øvrige familiemedlemmer arbejdede, og adgang til at se områder, hvor publikum normalt ikke havde adgang – f.eks. medarbejdernes kontorer.

Helhedsorienteret sagsbehandling

I forbindelse med min ansættelse ved Aalborg Skattevæsen gennem 27 år var jeg tillidsrepræsentant for et personale på ca. 200 i to perioder – fra 1980-1983 og fra 1988-2005, en tillid og udfordring som jeg stadig glædes over. Presset var stort året rundt, men jeg fik den frihed og rimelige midler stillet til rådighed i arbejdet, der var nødvendige. Derfor var det også en tilfredsstillelse at mærke, når såvel arbejdsgiver som arbejdstager følte, at man rent organisationsmæssigt ”havde leveret varen”.

Det er opgaver, der sjældent udløser direkte ros, men derfor kommer der jo trods alt jævnligt komplimenter, der er med til at drive det hele i dagligdagen. Jeg valgte at stoppe, da skattevæsenet flyttede fra tobaksfabrikken på Badehusvej til administrationscenteret i 1995.

Jeg havde med jævne mellemrum provokeret ledelsen godmodigt med forslag om, at vi måske burde udøve en stikprøvekontrol på den personkreds, der ikke er udsøgt for noget som helst. Det svarede lidt til hobbymekanikeren, der skiller bilen af for at finde ud af hvorfor den går så godt !

Tanken var jo nærliggende, for i en så stor kommune var der jo en del personer, der ejede både bil, parcelhus og sommer-

hus uden af have synlige indtægter på udsøgninger. At nogle stykker lever af at sælge barberblade, kondomer eller spegepølser på markeder betyder mindre, men efterhånden havde ludomaner, udlejning til prostitution m.v. bredt sig, så der ville være nok at tage fat på.

Jeg blev kaldt til ledelsen i 1998 og forelagt deres ønske om, at vi skulle nedsætte en kontrol-gruppe med det hovedformål at bekæmpe misbruget af sociale ydelser – at få overblik over området indenfor lovens rammer og med almindelige anstændighed i sagsbehandlingen.

Se det var en udfordring "der ville noget", og vi blev mødt med stor velvilje og opbakning fra ledelsens side.

Der var en vis mental tilpasning i at skulle så tæt på borgerne i mange situationer – ja meget var helt uvant i forhold til f.eks. adressesager. Men vi havde de udgangspunkter at

- vi ville kunne være bekendt at se os selv i spejlet, når arbejdsdagen var forbi,
- det primære var at få stoppet ydelser udbetalt på et forkert grundlag – sekundært kræve tilbagebetaling i et mindre antal sager af retssikkerhedsmæssige grunde,
- der trods alt er mange mennesker, der ikke ønsker at modtage midler fra offentlige kasser, der ikke er kontrol med.

Alt i alt gik det rigtig godt, og vi oplevede det nærmest ”som Strindberg” – vi var igennem hele følelsesregisteret med alt fra trusler om mangt og meget - til deltagelse i en del retssager.

fældigt, hvad vi kommer til at beskæftige os med, hvem vi bliver gift med og måske hvorledes vores fritidsinteresser udvikles livet igennem. Hvem møder vi – hvem bliver venner – eller fjender – for livet?

Som helhed har et arbejdsliv ved skat-
tevæsenet i mit tilfælde været alsidigt,
selvstændigt og spændende med utrolig
mange oplevelser. I "den tredje alder" er
mængden af private gøremål mangfol-
dig, og jeg har det lidt som Dan Turéll
siger i digtet "jeg holder af hverdagen".
I over 55 år har det været naturligt for
mig at håndtere en le, og det overrasker
mig på ingen måde, at den bl.a. gennem
Danmarks Naturfredningsforening er
blevet et populært redskab igen, når vi
naturplejer.

Leen fungerer som et retfærdigt skattesystem – en del husker bedre tider på dette felt – den styrker og fremmer betingelserne for de små og svage, mens den modarbejder og skærer toppen af de stærke og lidt for hurtige!

Personefterretning – Stamblad

Side 1 af 2

TI forside

Jens Thomsen Dige (Jens Dige)

Enhed Nordjylland
SC Aalborg
Indstads B

Arbejdspost Indtægtsvej 5, 9000 Aalborg

Tid, arbejdstid Borgere- og skatteforløbet, Aalborg kommune

Hedarbejder nr. 13114

Telefon 721 79876

Email Jens.Dige@skat.dk

Værelse 4.15

Stilling Konsulent

Fødselsdag 19-10-1948

Sekretærnummer 200

KMD Skat Ligning nr. instet

Arbejdsgiver hobby eller erhverv under-skud over længere årække beskæftning og projekt i indstadsplan

2008

Anonyme anmeldelser promotor

Social beskæftning i forbindelse til modifikation af rentancer som følge af fejlagtigt udbetalt sociale ydelser

Hedarbejd arbejdsret sagsbehandling fremkom for projekgruppen til defineret af samarbejdet under SC-Aalborg

Indtækt indtægtsoplysninger for personer med helhedsorienteret sagsbehandling negativ eller ingen indkomst person

Kontrollering til socialforløbet i forbindelse med helhedsorienteret sagsbehandling og rådgivning i forbindelse med sagsbehandling service og kontrol identit

Arbejdsforhold arbejdsforhold nummer

Sprogkompetencer

Engelsk

Spansk

Bænk

Økonomi

Wendelbilde (dialekt)

Andre kompetencer

Orientering om og vejledning i "helhedsorienteret sagsbehandling"

Arbejdsgiver i forbindelse med udbetalt eller ydelser indkomstforhold

"Forbudet" (indstadsplan) under-skud ved helhedsorienteret - ved opfordr i forbindelse

med negativt økonomisk, samt ydelser i forbindelse i indstadsplan 2008

Tilbage til TI Top

Afslutning

Et gammelt ord siger, at enhver er "sin egen lykkes smed". Det er ofte ganske til-

Oplevelserne ligger og venter derude

Jesper Asmussens "Gendarmstien" er intet mindre end en guldgrube for den der sætter pris på historieformidling, dér hvor historien fandt sted. Her får man i den grad Sønderjyllands historie ind under huden.

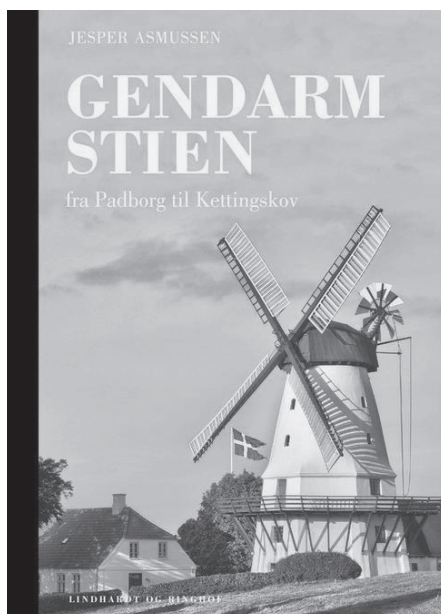
af Erik Ingemann Sørensen

I sin finurlige lille roman "Aus dem Leben eines Taugenichts", skrevet af Joseph Freiherr von Eichendorff, 1826, noterer den unge eventyrer: Når et menneske begiver sig væk fra kakkellovnen, ja, så venter eventyret derude. Egentlig oplever man det ikke helt sjældent, når man rejser rundt i sine ferier. Men det hører til sjældenhederne at blive guidet så medrivende, vidende og inspirerende rundt i det historiske landskab, som det sker i denne guide om Gendarmstien – med den lokkende undertitel: "fra Padborg til Kettingsskov".

Gendarmstien fra 1920-1958

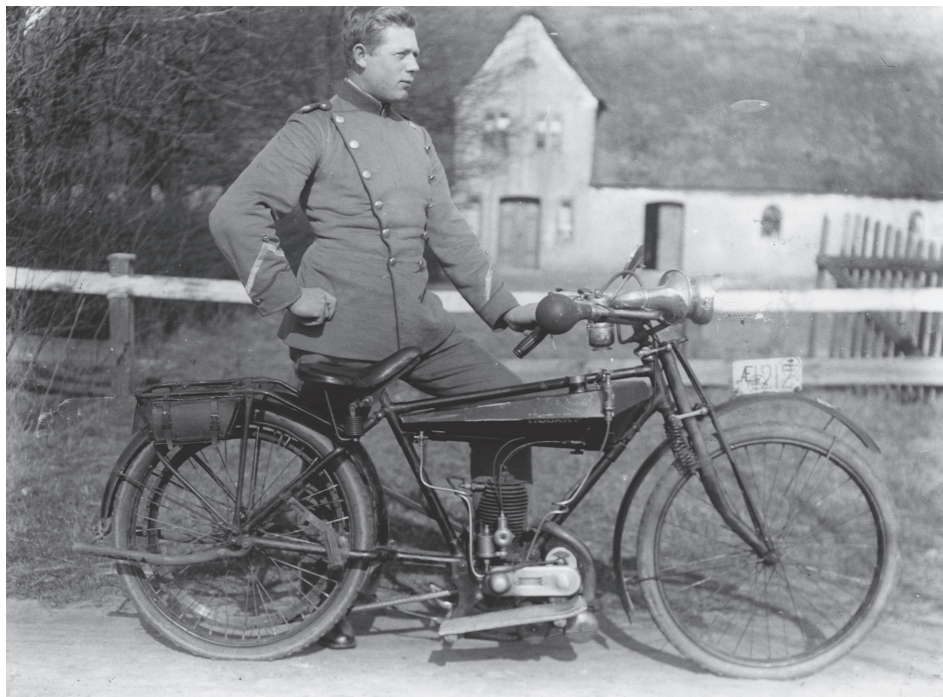
Oprindeligt blev Grænsegendarmeriet grundlagt i 1839 som "Det holstenske Grænsegendarmeri", hvis opgave det var at kontrollere grænsen ved Altona. Men efter nederlaget i 1864 blev opgaven i stedet henlagt til den daværende landegrænse ved Kongeåen. Her blev der patruljeret frem til 1920. Da kunne korpset den 5. maj under stor opmærksomhed vende tilbage til den nuværende landegrænse, hvor grænsegendarmene patruljerede helt frem til 1958, hvorefter politiet overtog arbejdet.

Under udførsel af denne bevogtningsopgave fulgte gendarmene de gamle

grænsestier – eller trampede nye til langs den rute, der gik fra Højer i vest til Kettingsskov på Als mod Øst. En rute præget af markante begivenheder i vores historie – og af enestående natur.

Gendarmstien var så småt ved at gå i glemmebogen, indtil man i 1980'erne erkendte, at der var så mange oplevelsessteder, at stien måtte reetableres – også i den folkelige bevidsthed. Nu er denne historiske guldgrube så tilgængelig i al sin "magt og væld".

Grænsegendarm o. 1920. Fotografi: Lokalhistorisk Arkiv Tønder.

Fem spændende strækninger

Forfatteren, Jesper Asmussen har opdelt gendarmstien i 5 strækninger, der dækker følgende:

1: Padborg til
Skomagerhusvej	ca. 09 km.
2: Kollund Skov til
Gråsten Slot	ca. 20 km.
3: Alnor til Dybbøl Mølle	ca. 36 km.
4: Sandbjergslot til Hørup
Hav	ca. 22 km.
5: Hørup Klint til
Kettingskov	ca. 53 km.

Det fremgår, at man skal have en pæn kondition for at klare udfordringerne. Men man skal tage sig tid, skal man, når det er i disse omgivelser. Man kan udvæl-

ge sig en række punkter og konstruere sin egen tur. Hertil er de detaljerede kort sidst i bogen en fremragende støtte.

Med en cykelanhænger og madpakke er man allerbedst rustet til oplevelserne.

Det tragiske udgangspunkt

Forfatteren starter ved Padborg, der jo er den gamle station for ind- og udrejsende. Tæt på denne finder vi mindestenen sat over de 3 gendarmere, der blev skudt ned af civilklædte tyske soldater den 9. april 1940 om morgenen. 10 minutter før grænsen blev overskredet. Det vanvittige ved det hele var, at den halelogrende danske regering dagen forinden havde givet gendarmene ordre om, at man IKKE måtte skyde. Så ikke alene blev gendar-

merne de første ofre for de tyske kugler. Også logrepolitikkens ”kugler” afsluttede deres liv. At det var civilklædte tyske soldater fra Brandenburger Bataljonen, der likviderede gendarmerne, var en klar overtrædelse af de folkeretlige bestemmelser om krigsførelse.

Hvert år den 9. april finder en mindehøjtidelighed sted ved den viadukt, hvor de tre faldt.

I dette landskab, hvor historiens vingesus mærkes overalt, er det ikke underligt, at der dvæles ved De Slesvigske Krige – blandt andet Slaget ved Bov, der er ved at gå i glemmebogen. Og så naturligvis de to store begivenheder: Christian IX's sten ved Kruså og statuen af Greve Folke Bernadotte, der blev likvideret i 1948 af en zionistisk terrorgruppe.

Men man undrer sig noget over, at Frøslevlejren ikke har mere plads. Her finder vi jo både ”de hvide busser” – hvis de ikke lige er udlånt til København – og lejren, hvor gendarmerne blev interneret.

For enhver besøgende i området, er dette besøg et must!

Det slesvig-holstenske spørgsmål

Turens anden strækning ”Fra Kollund Skov til Gråsten Slot” nødvendiggør forståelsen for det problematiske spørgsmål omkring de to hertugdømmer. Det får vi et udmærket indblik i på denne strækning, hvor også den heroiske chef for Grænsegendarmeriet, Paludan-Müllers kamp mod den tyske overmagt den 26. maj 1944 gengives.

Den tredje strækning fra Alnor til Broagerland bringer os til blandt andet det store teglværksområde ved Egersund. Her er et besøg på Cathrinesminde Teglværk en stor, stor oplevelse.

Men ellers er det naturligvis Broager Kirke, Vemmingbund og Dybbøl der er højdepunkterne, med en fin guide rundt i skanseområdet ved Dybbøl. Både her og andre besøgssteder er det værd at notere

Cathrinesmindes Teglværk.

sig, at de naturligvis selv overtager en stor del af fortællingen.

Det samme også i Sønderborg, hvor-til bogen er en glimrende introduktion, der skal suppleres med fortællingen på Sønderborg Slot. Har man den ikke lige tilgængelig, kan den findes på:
http://www.museum-sonderjylland.dk/sonderborg.html#_VAXkumR_tPc

Her kan man også downloade særligt materiale om Den Anden Slesvigske Krig – et fremragende supplement.

Det er også på denne strækning læserne introduceres til sprogspørgsmålene og til grænselandets særlige ”Grundlov”: København-Bonn Erklæringerne” fra 1955. De er ikke en traktat i sig selv, men en række hensigtserklæringer, der sikrer mindretallene i nord og i syd deres rettigheder.

Historien bag tilblivelsen af disse aftaler er i sig selv spændende læsning:
<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/koebenhavn-bonn-erklæringerne-1955/>

Her kan man også læse de originale tekster.

Fra Hørup Klint til Kettingskov

Turens sidste strækning er også den længste. Vi når her helt ned til Kegnæs, hvorfra resterne af den danske hær blev udskibet efter blodbadet på Als den 29. juni 1864. Det er her, vi finder Danmarks ”Dunkerque”.

Og i Kettingskov når vi så frem til slutpunktet mod øst. Og bogens afslutning, hvor forfatteren citerer en gammel bestemmelse for Grænsegendarmeriet: *Korpsets opgave er sammen med Toldvæsenet at kontrollere varetrafikken i bevogtningsområdet og søge at forhindre toldbesvigelser (smugleri) samt overtrædelse af de gældende ind- og udførselsforbud ...*”

Taget ud fra bogen alene får man omgående lyst til at vandre og cykle ruten en gang til. Dertil er bogens tekster og illustrationer lokkende sirener. Det er da også et stort stykke research, der ligger bag denne bog. Den er forhåbentlig med til at sikre, at et stykke glemt Danmarks-historie igen kommer på dagsordenen. Det fortjener den under alle omstændigheder. Og med denne herlige guide er man mere end almindelig godt rustet.

En varm tak til forfatteren for denne fine, historiske inspiration. Og stor ros til redaktøren for en fornem tilrettelæggelse af bogen.

Anmelderen Erik Ingemann Sørensen er historiker og forfatter til blandt andet bogen: ”1864 – en guide i krigens fodspor”(Gyldendal, København 2013).

Data: Jesper Asmussen: ”Gendarmstien – fra Padborg til Kettingskov. 145 s. ill. Lindhardt og Ringhof, København 2014. 249,95 kr. Fås også som E-bog for 129 kr.

En forbrugsrevolution i 1700-tallet - eller ej?

En lidt tilfældig anvendelse af toldarkiver

af Ole Degn

Med bogen *Luksus. Forbrug og kolonier i Danmark i det 18. århundrede* har Mikkel Venborg Pedersen sat sig som mål at beskrive en forbrugsrevolution i 1700-tallets Danmark, sammenhængende med en industrialisering og import af kolonivarer.

Han gør det gennem en beskrivelse og analyse af fem boliger og en gennemgang af en række toldregnskaber.

De fem boliger er: 1. Lejlighed i Magstræde 6 i København (s.78-96), 2. Brede Hovedbygning (s. 96-112), 3. Herregården Lille Hesbjerg (s. 117-131), 4. Gård fra Lundager på Fyn (s.131-142) og 5. Gård fra Kating lige uden for Tønning i Ejdersted (s. 142-156).

Fem fint tegnede grundplaner viser boligernes rumindretning, men desværre uden målangivelser eller målestok, så det er ikke muligt at beregne boligarealerne og dermed yderligere få en forståelse af det sociale niveau.

Man mærker i beskrivelserne museumsmandens fornemmelse for ting og deres udtryk gennem hans analyse af de fem boliger, og man har mulighed for selv at se de meget smukke hjem, idet 1. og 3. hører under Nationalmuseet og de to sidstnævnte findes i Frilandsmuseet i Lyngby, og de er tillige illustreret i bogen med en række meget smukke fotos. I

analyserne hæfter han sig særligt ved det, han finder af genstande og varer fra kolonierne.

Tilsvarende hæfter han sig ved sådanne varer, der nævnes i toldregnskaber, nemlig regnskaber fra København, Odense, Assens, Husum og Tønning, valgt netop fordi de stammer fra byer forholdsvis nær de fem boliger.

Fra København nævnes først skibsladninger fra to af Asiatisk Kompagnis skibe 1752 og 1777, hvor han opregner henholdsvis 15 og 9 varer (s. 161-162), og derefter københavnske toldregnskaber fra 1783, hvor han nævner store koloniallast direkte fra Østen og Vestindien og derefter opregner 25 varetyper (s. 166), og under import fra England i 1760'erne nævner han 17 varetyper (s. 167). Fra toldregnskaber fra Odense fra 1774 opregner han som indført 58 varetyper (s. 167-171). Fra toldregnskaber fra Assens fra 1782 opregner han hen ved 100 varetyper, men en tredjedel er gengangere én eller flere gange (s.172-173). Fra toldregnskaber fra Tønning fra 1809 nævnes som indført godt en halv snes varetyper (s. 176) og fra Tønning og Husum 1824 noget kaotisk 43 varetyper (s. 176-177).

Når MVPs brug af toldregnskaber her er gennemgået så detaljeret, skyldes det, at han benytter materialet i den fremlagte

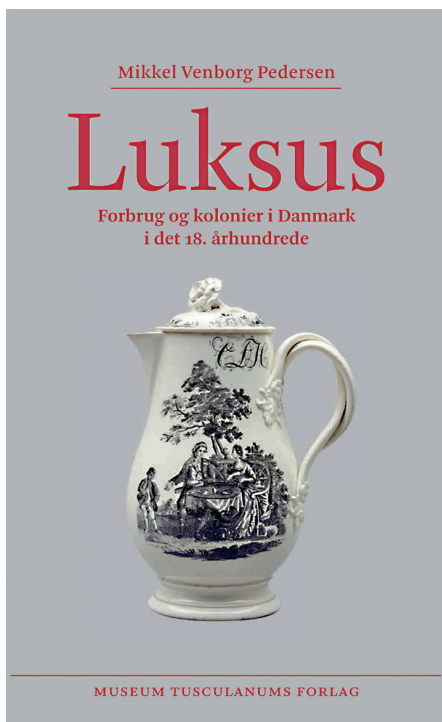
form til at nå frem til, at der i 1700-tallet skete en forbrugsrevolution. Det burde imidlertid være klart, at materialet benyttet på den anførte måde ikke tillader en sådan slutning. Det fremgår i korthed, når han ud fra Assensmaterialet 1782 konkluderer, at udbuddet er blevet endnu mere fyldt af den moderne tids varer som citroner og jernvitriol, når man sammenligner med Odense 1767 (s. 172); her er dog (s. 170) ikke anført nogen varetyper, og i øvrigt ville man vel ikke kunne sammenligne så forskellige byer som Odense og Assens.

Af de nævnte hen ved 100 varetyper fra Assens 1782 er højst godt en halv snes kolonivarer, og idéen med at spotte kolonivarer glemmes noget undervejs, idet blot forholdsvis få af de opregnede varer hører til sådanne, kaffe, te, chokolade, rom, citroner, krydderier, tobak, porcelæn, farvestoffer, bomuld. I samme retning peger, at MVP også giver længere opregninger af varetyper *udført* fra byerne (s.169-170, 177),

Om de 58 varetyper fra Odense hedder det, at de skulle række til at vise, at også Odense var ganske velforsynet (s. 170). Men det er et forholdsvis lille vareudvalg, eksempelvis også sammenlignet med det, man så i Ribe-købmanden Hans Friis' salg ifølge hans købmandsbøger i året 1640, nemlig hen ved 450 varesorter og kvaliteter.

De opregnede varetyper synes som nævnt at skulle vise en vækst i forbruget af kolonivarer eller varer, der var nye for 1700-tallet.

Men dertil er det anførte for tilfældigt og utilstrækkeligt. Det omfatter blot spredte nedslag i perioden 1752-1824 og man ser ingen stigning i tallet af de tilfældigt præsenterede varer. MVP er

ingen ynder af tal og tabeller og skriver, at "Dette er ikke en statistisk bog over dansk udenrigshandel" (s. 165). Men vil man vise en udvikling, må man have et startpunkt og et slutpunkt og eventuelt nogle punkter imellem, opgjort eller opstillet efter de samme kriterier, og derefter sammenholde disse punkter. Det kan vel være noget træls og meget tidsrøvende at opgøre og analysere tal, men resultaterne kan være spændende og give indsigt og viden, man ellers ikke kan få på anden måde.

Hertil kommer, at mange af de anførte varer slet ikke er nye i 1700-tallet. MVPs viden om perioden forud synes ikke tilstrækkelig.

Kolonivarer kom tidligt til Europa og til Danmark. I administrationen i

Randers farvede man i 1560'erne pergamentsbindene om byens regnskaber med en særlig rødviolet farve, udvundet af cochenille-lusen fra Mexico. Varer som sukker, citroner, peber, ingefær, kanel, kardemomme, muskat, safran, silke forekommer også i 1500-1600-tallet i danske breve, toldruller og regnskaber. Også før 1700 fandtes luksusvarer, forbrugt både af adel og en lille overklasse af meget velhavende borgere, så det er ikke berettiget at sige, at den påståede 1700-tals forbrugsrevolution skabte en ny luksus, "der mere var forbundet med byens borgere" (s. 265).

At der ikke er tale om et bredt luksusforbrug belyst med de fem beskrevne boliger og de anførte varer fra toldregnskaberne fremgår alene af det forhold, at boligerne betegnes som tilhørende en elitekultur, et begreb, der omtales på ikke færre end 50 af bogens 359 tekstsider.

MVP er i sin vurdering af luksuslovgivningen heller ikke klar over, at der i 1500-1600-tallet var et særligt problem, ud over et religiøst-moralsk, som regeringen, kongen og det adelige rigsråd, måtte tage hensyn til, nemlig at den økonomisk fremvoksende borgerstand måtte bremses i at optage en økonomisk ødelæggende konkurrence i et luksusforbrug med den efterhånden økonomisk svækkede adel.

Det er her nødvendigt at pege på den tendens, MVP har til at ville fastslå meget som nyt i 1700-tallet, måske under indtryk af udenlandsk forskning, engelsk og nederlandsk, der omhandler forhold i lande, der er anderledes i udvikling end Danmark, måske også under indtryk af oplevelsen af de fem boliger, der er enestående smukke og ganske rigtigt i deres udtryk viser noget andet og også lettere

end renæssancens boligmiljøer som de to bevarede Ålborg-stuer i Ålborg Historiske Museum og i Nationalmuseet, ligesom også barokkens mere svulmende og tunge stil. Men der er tale om stiludvikling og smagsændring fra renæssance over barok og rokoko til klassicismens enkle stil.

I det, MVP fremfører, fem boliger og nogle rækker varetyper trukket ud af de spredt bevarede toldregnskaber fra slutningen af 1700-tallet i Rigsarkivet, er der intet belæg for at tale om en forbrugsrevolution i 1700-tallet.

En eventuel vækst i forbruget af kolonivarer m.m. ville formentlig kunne påvises ud fra en gennemgang af rækker af årligt bevarede acciseregnskaber fra slutningen af 1600-tallet til slutningen af 1700-tallet i rådstuearkiverne i landsarkiverne, som MVP øjensynligt ikke kender.

Men en sådan forbrugsrevolution er egentlig ikke særlig sandsynlig, når man ser på forholdene. Den ville forudsætte en højnelse af produktionsniveauet og en dermed sammenhængende indtægtsfremgang, men en sådan udvikling så man først med den industrielle revolution, hvis start i Danmark almindeligt sættes til omkring 1850 eller 1870. Kompagniskibene bragte vel kostbare ladninger til København fra Ostindien, men der var tale om værdier, der fordeltes på en mindre kreds af storkøbmænd og aktionærer, hvortil kom, at betydelige mængder af de importerede varer blev reeksporteret.

Ser man på strukturen i købstædernes skatteborgerbefolkning og dermed indtægtsforholdene finder man ingen større ændring fra 1682 til 1761 eller 1870. De her gengivne tal for tre byer viser for de tre tidspunkter andelen i procent af skatten for de 10 % rigeste, de 10 % næstrigeste og de nederste 80 %.

	Ribe	Randers	Køge
<i>1682</i>			
Øverste 10%	53	50	39
Næstøverste 10%	21	15	23
Nederste 80%	26	35	38
<i>1761</i>			
Øverste 10%	30	42	51
Næstøverste 10%	19	20	25
Nederste 80%	51	38	24
<i>1870</i>			
Øverste 10%	42	39	42
Næstøverste 10%	17	16	15
Nederste 80%	41	45	43

De dårligst stillede 80 % af skatteborgerne i et skattesystem, der næppe var progressivt, tegnede sig på de tre tidspunkter blot for 30-40 %, i et enkelt tilfælde 50 %, af skatteansættelsen, der skete ingen væsentlig udvikling heri. Tilsvarende var der en meget lille spredning i skattesatserne for de nederste 80 %, en større for de næstøverste 10 % og en stor spredning for de øverste 10 %.

Også en forbedring af boligmiljøet vil MVP placere i 1700-tallet (s. 180). At boligens vægge skulle være blevet "varme" er dog uforståeligt. Boligisolering kom først for alvor i fokus efter oliekrisen i 1973, og for den forudgående tid er det sigende, at i Salmonsens artikel fra 1922 om isolering af husbygninger anføres blot isolering mod vand og fugt i form af tagpap og cementpuds og asfaltering. Den omtalte forbedring af belysningen har været begrænset, om end olielampen efter opfindelsen af lampeglasset omkring 1750 frem til ca. 1800 kunne forbedres, dog især i form af nemmere håndtering.

MVP skriver ofte inciterende og engageret for sin idé om en forbrugsrevolu-

tion i Danmark i 1700-tallet. Men hele idéen om, at der skulle have været en forbrugsrevolution i 1700-tallet, er som nævnt problematisk ud fra flere forhold. Den ville have forudsat en vækst i den bredere befolknings indkomst, med baggrund i en vækst i produktionen. En sådan bredere vækst fik man først med industrialiseringen, som MVP ganske vist placerer i 1700-tallet, men som økonomihistorikere er enige om først satte ind omkring 1850 eller 1870. Den bredere vækst afspejles hertil heller ikke i bybefolkningernes økonomisk-soziale struktur, således som denne fremtræder i de nævnte skattelister.

Et egentligt forbrugssamfund som det, vi med største selvfølgelighed i dag lever i, opstod først en tid efter Anden Verdenskrig. Man kan her ikke med MVP mene, at denne udvikling sammenlignet med de omvæltninger, som 1700-tallets mennesker oplevede, ikke har været voldsommere.

Den, der var barn omkring 1950, husker, hvordan man gik til den lille købmand og bad om et kilo mel, hvorefter købmanden tog en papirpose, åbnede en skuffe og med en lille skovl fyldte posen og foldede den i toppen. Derefter det samme med kaffe osv. Man gik derefter hjem med varerne. Så fulgte i 1970'erne de første selvbetjeningsbutikker og supermarkeder, hvor kunder med svingende fulde indkøbsvogne vælter læssevis af varer henover kassebåndene og i vognen igen for at køre varerne hjem i bil.

Det vil være uheldigt, om en opfattelse af en forbrugsrevolution i 1700-tallets Danmark breder sig. Så forstår vi hverken fortiden eller nutiden.

Litteratur:

Ole Degn: *Rig og fattig i Ribe. Økonomiske og sociale forhold i Ribe-samfundet 1660-1660*, 1-2, 1981.

Marie Bach, Ole Degn og Poul Strømstad: *Køge 1500-1950*. (Scandinavian Atlas of Historic Towns, 7), 1993.

Rolf Engel: *Randers 1500-1950*. (Scandinavian Atlas of Historic Towns, 10), 1999.

Ole Degn: *Ribe 1500-1950*. (Scandinavian Atlas of Historic Towns, 3), 1983.

L. Fridericia: Isolering, *Salmonsens Konversationsleksikon*, 2. Udg., 12, 1922, s. 605-06.

H.A. Kjær: Lamper, *Salmonsens Konversationsleksikon*, 2. udg., 15, 1923, s. 298.

Data:

Mikkel Venborg Pedersen: *Luksus. Forbrug og kolonier i Danmark i det 18. århundrede*. Museum Tusculanum, København 2013. 382 s. ill. 398 kr.

Indholdsfortegnelse

Hans Munk Pedersen:

Indledning s. 51

Erling Svane:

Toldtegn og kongevåben s. 52

Jens Dige:

Fra bondedreng til skattemand s. 56

Erik Ingemann Sørensen:

Oplevelserne ligger og venter derude.

Anmeldelse af Jesper Asmussens bog

»Gerndarmstien« s. 75

Ole Degn:

En forbrugsrevolution i 1700-tallet - eller ej.

Anmeldelse af Mikkel Venborg Pedersens bog

»Luksus, forbrug og kolonier i Danmark

i det 18. århundrede« s. 79